

MEMOQ.1

DEELRAPPORT 3

EMOTIONELE, EDUCATIEVE ONDERSTEUNING
EN GROEPSSOCIALISATIE

Meten en Monitoren van de Kwaliteit in de Kinderopvang
van baby's en peuters: de wetenschappelijke éénmeting.

COLOFON

MeMoQ.1 (Meten en Monitoren van de Kwaliteit in de Kinderopvang van baby's en peuters: de wetenschappelijke éénmeting) is een gezamenlijk onderzoeksproject van de Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek van de Universiteit Gent en van het Expertisecentrum Ervaringsgericht Onderwijs en de Onderzoekseenheid Gezins- en orthopedagogiek aan de KU Leuven in opdracht van het Agentschap Opgroeien.

Promotoren: Prof. dr. Michel Vandenbroeck (UGent) en Prof. dr. Karla Van Leeuwen (KU Leuven)

Onderzoeksleiding: dr. Jochen Devlieghere (UGent) en Bart Declercq (KU Leuven)

Observatoren: Darlien Smith, Laura De Pré en Lobke Van Lombergen (UGent); Emilie Van Besouw, Dorien Dams, Shana Hollander en Bart Declercq (KU Leuven)

Data-analyse: dr. Ines Devlieger

Wetenschappelijk advies: Prof. dr. Pauline Slot (Universiteit Utrecht)

Stuurgroep: Diederik Vancoppenolle (Agentschap Opgroeien), Christèle Van Nieuwenhuyzen (Agentschap Opgroeien), Dieter Van Hecke (Agentschap Opgroeien), Bart Reel (Agentschap Opgroeien), Els Maenhout (Zorginspectie) en Mady Cochet (Zorginspectie).

Klankbordgroep: Ann De Smaele (VVSG), Hilde Van Rie (VVSG), Lisa Degrève (Helan), Nathalie Nzekauria (i-mens), Lies Platteau (Infano), Wilfried Neutjens (Infano), Annelies Roelandt (VCOK), Fien Lannoye (Stad Gent), Mieke Coulebier (Unieko), Archiel Vancipperle (Agentschap Opgroeien), Mieke Daems (Mentes), Hester Hulpia (VBJK), Leen Ackaert (Kinderrechtencommissariaat), Delphine Lambrecht (Felines), Olivia De Sutter (Vlaamse Gemeenschapscommissie), Saar Lambrechts (Netwerk tegen Armoede), Annick Schoups (Stad Antwerpen), Barbara Devos (Vlaams Welzijnsverbond)

Er zijn 7 rapporten die deel uitmaken van de rapportage over MeMoQ.1:

1. Het syntheserapport
2. Deelrapport 1: Methodologisch raamwerk
3. Deelrapport 2: Welbevinden en Betrokkenheid
4. Deelrapport 3: Emotionele, Educatieve ondersteuning en Groepssocialisatie
5. Deelrapport 4: Omgeving
6. Deelrapport 5: Contextvariabelen
7. Deelrapport 6: Ouderbevraging

© 2024 Opgroeien – UGent – KU Leuven

Uit deze uitgave mag vrij geciteerd worden voor niet commerciële doeleinden op voorwaarde van correcte bronvermelding. Die is:

Vandenbroeck, M.; Devlieghere, J.; Van Leeuwen, K. & Declercq B. (2024). De pedagogische kwaliteit van de Vlaamse kinderopvang. *De MeMoQ.1-meting: Deelrapport 3: Emotionele, Educatieve Ondersteuning en Groepssocialisatie*. Gent-Leuven: UGent – KU Leuven.

INHOUDSOPGAVE

Colofon	1
Inhoudsopgave.....	2
Lijst tabellen.....	4
Lijst figuren	5
1 Inleiding.....	7
1.1 CLASS Infant	7
1.2 CLASS Toddler.....	8
1.3 Groepssocialisatie.....	10
2 Algemene beschrijving van de resultaten	10
2.1 Emotionele en educatieve ondersteuning bij de baby's	10
2.2 Emotionele en educatieve ondersteuning bij de peuters.....	11
2.3 Verkenning van de dimensies van Class Infant en van het domein Groepssocialisatie (baby's)	12
2.4 Verkenning van de dimensies van Class Toddler en van het domein Groepssocialisatie (peuters)	13
3 Verkenning per opvangvorm.....	14
3.1 CLASS Infant (baby's).....	15
3.2 CLASS Toddler (peuters).....	16
4 Verkenning volgens werken met IKT versus niet-IKT	18
4.1 CLASS Infant (baby's).....	18
4.2 CLASS Toddler (peuters).....	19
5 Verkenning volgens IKT, niet-IKT en opvangvorm.....	20
6 Verkenning volgens volgens groepsgrootte	21
6.1 CLASS Infant (baby's).....	22
6.2 CLASS Toddler (peuters).....	26
7 Verkenning volgens kind-begeleiderratio	29
7.1 Class Infant (baby's)	29
7.2 Class Toddler (peuters)	32
8 Verkenning volgens opleidingsniveau en ervaring (gezinsopvang).....	33
9 Verkenning van de groepsindeling (horizontaal – verticaal)	38
9.1 Leeftijdssamenstelling in de verticale groepen.....	43
10 Verkenning van de schommelingen doorheen de dag.....	45

11	Meervoudige analyses	52
11.1	<i>Algemene bevindingen</i>	52
11.2	<i>Bevindingen voor baby's:.....</i>	54
11.3	<i>Bevindingen voor peuters:.....</i>	54
11.4	<i>Multivariate analyse van de baby's (CLASS Infant)</i>	55
11.5	<i>Multivariate analyse van de peuters (CLASS Toddler)</i>	55
12	Besluit.....	56
12.1	<i>Algemene vaststellingen.....</i>	56
12.2	<i>Daling doorheen de dag en activiteiten.....</i>	58
12.3	<i>Groepsgrootte en kind-begeleiderratio doen ertoe.....</i>	58
12.4	<i>Groepssamenstelling</i>	59
12.5	<i>Pedagogische ondersteuning van de kinderbegeleiders.....</i>	59
12.6	<i>Thuistaal.....</i>	60

LIJST TABELLEN

Tabel 1: Emotionele en educatieve ondersteuning: gewogen Class Infant scores (5-puntenschaal).....	11
Tabel 2: Emotionele en educatieve ondersteuning: gewogen Class Toddler scores (5-puntenschaal).....	11
Tabel 3: Gewogen Class Infant dimensies van de wetenschappelijke nul- en éénmeting (7-puntenschaal) en het domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)	12
Tabel 4: Gewogen Class Toddler dimensies van de wetenschappelijke nul- en éénmeting (7-puntenschaal) en het domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)	14
Tabel 5: Dimensies CLASS Infant (baby's) en domein Groepssocialisatie per opvangvorm.....	15
Tabel 6: Dimensies CLASS Toddler (peuters) en domein Groepssocialisatie per opvangvorm.....	16
Tabel 7: Aantal observaties per opvangvorm en volgens IKT, niet-IKT (baby's)	20
Tabel 8: Aantal observaties per opvangvorm en volgens IKT, niet-IKT (peuters).....	20
Tabel 9: Dimensies CLASS Toddler (peuters) en domein groepssocialisatie volgens IKT, niet-IKT en per opvangvorm (CLASS Toddler)	21
Tabel 10: Aantal kinderen en kind-begeleiderratio in IKT versus niet IKT (baby's)	25
Tabel 11: Aantal kinderen en ratio in IKT versus niet-IKT (peuters)	28
Tabel 12: Groepsindelingen per opvangvorm (CLASS Infant).....	38
Tabel 13: Groepsgrootte en kind-begeleiderratio volgens groepsindeling en per opvangvorm (Class Infant)	39
Tabel 14: Meervoudige analyse van emotionele en educatieve ondersteuning Class Infant	55
Tabel 15: Meervoudige analyse van Groepssocialisatie Class Infant.....	55
Tabel 16: Meervoudige analyse van emotionele en educatieve ondersteuning Class Toddler	56
Tabel 17: Meervoudige analyse van Groepssocialisatie Class Toddler.....	56
Tabel 18: Percentage weigeringen in de wetenschappelijke nulmeting versus de wetenschappelijke éénmeting	57

LIJST FIGUREN

Figuur 1: Boxplot educatieve en emotionele ondersteuning in de wetenschappelijke nul- en éénmeting	11
Figuur 2: Gewogen dimensies van Class Infant en het domein Groepssocialisatie	12
Figuur 3: Percentage locaties die respectievelijk laag, matig of hoog scoren op de CLASS Infant dimensies en het domein Groepssocialisatie	13
Figuur 4: Gewogen dimensies van Class Toddler en het domein Groepssocialisatie	14
Figuur 5: Percentage locaties die respectievelijk laag, matig of hoog scoren op de CLASS Toddler dimensies (7-puntenschaal) en het domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)	14
Figuur 6: Domeinen emotionele en educatieve ondersteuning per opvangvorm (baby's)	15
Figuur 7: Dimensies CLASS Infant (baby's) op een 7-puntenschaal en domein Groepssocialisatie op een 5-puntenschaal per opvangvorm	16
Figuur 8: Domeinen emotionele en educatieve ondersteuning per opvangvorm (peuters)	17
Figuur 9: Dimensies CLASS Toddler (peuters) op een 7-puntenschaal en domein Groepssocialisatie op een 5-puntenschaal per opvangvorm	17
Figuur 10: Domeinen emotionele en educatieve ondersteuning: IKT versus niet-IKT (CLASS Infant)	18
Figuur 11: Dimensies CLASS Infant (baby's) op een 7-puntenschaal en domein Groepssocialisatie op een 5-puntenschaal per opvangvorm: IKT versus niet-IKT	18
Figuur 12: Domeinen emotionele en educatieve ondersteuning: IKT versus niet-IKT (CLASS Toddler)	19
Figuur 13: Dimensies CLASS Toddler (peuters) op een 7-puntenschaal en Domein Groepssocialisatie op een 5-puntenschaal per opvangvorm: IKT versus niet-IKT	19
Figuur 14: Dimensies CLASS Infant (baby's) op een 7-puntenschaal en domein Groepssocialisatie op een 5-puntenschaal volgens IKT, niet-IKT en per opvangvorm	20
Figuur 15: Dimensies CLASS Toddler (peuters) op een 7-puntenschaal en domein Groepssocialisatie op een 5-puntenschaal volgens IKT, niet-IKT en per opvangvorm	21
Figuur 16: Verdeling van de groepsgrootte (percentage van de waarnemingen)	22
Figuur 17: Relatie tussen groepsgrootte en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning (CLASS Infant)	23
Figuur 18: Relatie tussen groepsgrootte en de dimensies (CLASS Infant, 7-puntenschaal) en domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)	23
Figuur 19: Relatie tussen groepsgrootte en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning per opvangvorm (CLASS Infant)	24
Figuur 20: Relatie tussen groepsgrootte en het domein Groepssocialisatie per opvangvorm (CLASS Infant)	25
Figuur 21: Relatie tussen groepsgrootte en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning volgens IKT, niet-IKT (CLASS Infant)	25
Figuur 22: Relatie tussen groepsgrootte en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning (CLASS Toddler)	26
Figuur 23: Relatie tussen groepsgrootte en de dimensies (CLASS Toddler, 7-puntenschaal) en domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)	27
Figuur 24: Relatie tussen groepsgrootte en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning volgens opvangvorm (CLASS Toddler)	27
Figuur 25: Relatie tussen groepsgrootte en het domein Groepssocialisatie (CLASS Toddler) per opvangvorm ..	28
Figuur 26: Relatie tussen groepsgrootte en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning volgens IKT, niet-IKT (CLASS Toddler)	28
Figuur 27: Verdeling van de kind-begeleiderratio	29
Figuur 28: Relatie tussen kind-begeleiderratio en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning (CLASS Infant)	30
Figuur 29: Verband tussen kind-begeleiderratio en de dimensies (CLASS Infant, 7-puntenschaal) en het domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)	30
Figuur 30: Relatie tussen de kind-begeleiderratio en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning volgens opvangvorm (CLASS Infant)	31
Figuur 31: Relatie tussen de kind-begeleiderratio en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning volgens IKT, niet-IKT (CLASS Infant)	32
Figuur 32: Relatie tussen de kind-begeleiderratio en de domeinen emotionele en educatieve (CLASS Toddler) ..	32
Figuur 33: Relatie tussen kind-begeleiderratio en de dimensies (CLASS Toddler, 7-puntenschaal) en domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)	33
Figuur 34: Relatie met de kind-begeleiderratio per opvangvorm (Class Toddler)	33
Figuur 35: Emotionele ondersteuning naargelang opleidingsniveau (CLASS Infant)	34
Figuur 36: Educatieve ondersteuning naargelang opleidingsniveau (CLASS Infant)	34
Figuur 37: Emotionele ondersteuning naargelang opleidingsniveau (CLASS Toddler)	35
Figuur 38: Educatieve ondersteuning naargelang opleidingsniveau (CLASS Toddler)	35
Figuur 39: Emotionele ondersteuning naargelang aantal jaren werkervaring (CLASS Infant)	36
Figuur 40: Educatieve ondersteuning naargelang aantal jaren werkervaring (CLASS Infant)	36
Figuur 41: Emotionele ondersteuning naargelang aantal jaren werkervaring (CLASS Toddler)	37
Figuur 42: Educatieve ondersteuning naargelang aantal jaren werkervaring (CLASS Toddler)	37
Figuur 44: Dimensiescores (CLASS Infant) en domein Groepssocialisatie volgens groepsindeling	39

Figuur 49: Emotionele en Educatieve ondersteuning van baby's volgens groepsindeling en per opvangvorm (CLASS Infant)	39
Figuur 50: Relatie tussen de groepsgrootte en de groepsindeling (CLASS Infant)	40
Figuur 51: Relatie tussen de groepsgrootte en de groepsindeling voor relationeel klimaat en sensitiviteit (Class Infant)	41
Figuur 52: Relatie tussen de groepsgrootte en de groepsindeling voor faciliteren exploratie en taalondersteuning (CLASS Infant)	41
Figuur 53: Relatie tussen de groepsgrootte en de groepsindeling voor groepssocialisatie (CLASS Infant)	41
Figuur 54: Relatie tussen emotionele en educatieve ondersteuning met de kind-begeleiderratio per groepsindeling (CLASS Infant)	42
Figuur 55: Relatie tussen het domein Groepssocialisatie en groepsgrootte per groepsindeling (CLASS Infant) ..	42
Figuur 56: Relatie tussen het domein Groepssocialisatie en de kind-begeleiderratio per groepsindeling (CLASS Infant)	43
Figuur 57: Emotionele en educatieve ondersteuning volgens leeftijdssamenstelling binnen verticale groepen (CLASS Infant)	43
Figuur 58: Emotionele en educatieve ondersteuning volgens leeftijdssamenstelling in verticale groepen per opvangvorm (CLASS Infant)	44
Figuur 59: Dimensiescores volgens leeftijdssamenstelling binnen verticale groepen (CLASS Infant, 7-puntenschaal) en domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)	44
Figuur 60: Emotionele en educatieve ondersteuning volgens leeftijdssamenstelling binnen verticale groepen (CLASS Toddler)	45
Figuur 61: Dimensiescores volgens leeftijdssamenstelling binnen verticale groepen (CLASS Toddler 7-puntenschaal) en domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)	45
Figuur 62: Schommelingen doorheen de voormiddag bij de baby's (Class Infant)	46
Figuur 63: Schommelingen doorheen de voormiddag bij de peuters (CLASS Toddler)	46
Figuur 64: Voorkomen van de verschillende activiteiten tijdens CLASS observaties	47
Figuur 65: Voorkomen van de verschillende activiteiten tijdens CLASS observaties per opvangvorm	47
Figuur 66: Schommelingen in het voorkomen van de verschillende activiteiten tijdens CLASS observaties	48
Figuur 67: Scores per type activiteit bij de baby's (CLASS Infant)	48
Figuur 68: Scores per type activiteit bij de peuters (CLASS Toddler)	49
Figuur 69: Kind-begeleiderratio per activiteiten categorie (CLASS Infant)	50
Figuur 70: Kind-begeleiderratio per activiteiten categorie (CLASS Toddler)	50
Figuur 71: Relatie tussen kind-begeleiderratio en emotionele ondersteuning per activiteit (CLASS Toddler)	51
Figuur 72: Relatie tussen kind-begeleiderratio en educatieve ondersteuning per activiteit (CLASS Toddler)	51
Figuur 73: Variatie in scores emotionele en educatieve ondersteuning in functie van het aantal ervaringsgebieden bij baby's (CLASS Infant)	52
Figuur 74: Variatie in scores emotionele en educatieve ondersteuning in functie van het aantal ervaringsgebieden bij baby's (CLASS Toddler)	52

1 INLEIDING

Er is grote consensus in de wetenschappelijke literatuur over kinderopvang dat *betekenisvolle interacties* de kern uitmaken van de pedagogische kwaliteit¹ en dat die betekenisvolle interacties gevat worden door de begrippen emotionele en educatieve ondersteuning. Dat gaat zowel op voor groepsopvang als gezinsopvang². Het gaat om de manier waarop de volwassenen omgaan met de kinderen en hoe ze de interacties tussen de kinderen onderling beïnvloeden.

Onder **emotionele ondersteuning** verstaan we de manier waarop de volwassenen emotionele veiligheid bieden aan de kinderen. Dat doen ze door fysieke en mentale nabijheid, door de signalen van de kinderen op te merken en er gepast op te reageren, door het perspectief van kinderen in acht te nemen en hun gedrag correct te begeleiden.

Onder **educatieve ondersteuning** begrijpen we de manier waarop de volwassenen de ontwikkeling van kinderen ondersteunen en hun ervaringen uitbreiden. Dat doen ze door kinderen uit te dagen, hun verkenning van de wereld uit te breiden, hun taalverwerving te ondersteunen en door kinderen aan te moedigen en positieve feedback te geven op wat de kinderen doen.

Internationaal wordt steeds meer gebruik gemaakt van het observatie-instrument CLASS om inzicht te krijgen in de emotionele en educatieve ondersteuning van een groep kinderen. We gebruiken hier twee varianten: CLASS Infant³ voor kinderen tot 18 maand en CLASS Toddler⁴ voor kinderen van 18 maand tot 3 jaar. De twee instrumenten lijken op elkaar, maar zijn niet exact hetzelfde: de CLASS Toddler (voor peuters) is iets uitgebreider.

Wat de scores weergeven, zijn de gemiddelde scores over de kinderen heen en voor alle kinderbegeleiders van de leefgroep. Het gaat dus niet om de individuele ervaring van individuele kinderen, noch om een beoordeling van individuele kinderbegeleiders, maar om de gemiddelde kwaliteit van de interacties in de leefgroep. In verticale groepen (leeftijdsgemengde groepen van 0 tot 3 jaar) zijn afzonderlijke observaties gedaan met CLASS Infant voor baby's en met CLASS Toddler voor peuters, zodat in die leefgroepen resultaten voor elk van de leeftijdsgroepen apart weergegeven kunnen worden. In het methodologische rapport geven we hier de details van weer.

1.1 CLASS Infant

CLASS Infant bevat vier dimensies.

Relationeel klimaat	De kinderbegeleider toont positief gedrag ten aanzien van kinderen en is fysiek nabij. De begeleider deelt aandacht en toont affectie, is vriendelijk en praat op een rustige toon. De interacties zijn positief, zonder irritatie of frustraties.
Sensitiviteit van de kinderbegeleider	De kinderbegeleider merkt signalen van de kinderen op, reageert er gepast op en is beschikbaar voor de kinderen. De kinderen voelen zich comfortabel bij de begeleider.

Faciliteren van exploratie	De kinderbegeleider is betrokken op de kinderen en betreft hen bij spel en allerlei dagelijkse routines. De begeleider handelt kindgericht, voorziet mogelijkheden tot exploratie, moedigt de ervaringen van kinderen aan en breidt deze ook uit.
Taalondersteuning	De kinderbegeleider voorziet een rijk taalaanbod, brabbelt met baby's, biedt taal aan en breidt die ook uit.

1.2 CLASS Toddler

CLASS Toddler bevat 8 dimensies.

Positieve sfeer	Een positieve emotionele band (glimlachen, enthousiasme, affectie) tussen kinderbegeleider en kinderen, alsook respect en plezier. Er is fysieke nabijheid van de begeleider, wederkerige interacties tussen begeleider en kinderen, maar ook tussen kinderen onderling. Kinderbegeleiders gebruiken een rustige stem, er is oogcontact.
Negatieve sfeer	Irritatie, boosheid, begeleiders gebruiken een harde, koude toon, roepen tegen de kinderen, dreigen of ridiculiseren, vernederen. Ook onder de kinderen is er sprake van negatief gedrag zoals ruzie, of frustraties die toenemen. Voor de duidelijkheid gebruiken we in dit deelrapport een omgekeerde schaal voor Negatieve sfeer (reversed). Hoe hoger, hoe minder negatieve sfeer.
Sensitiviteit van de kinderbegeleider	Aandacht van de kinderbegeleider voor de kinderen, de begeleider merkt de signalen van de kinderen op en reageert er gepast op, erkent en aanvaardt gevoelens. De kinderen zijn op hun gemak bij de begeleider en zoeken die ook op.
Aandacht voor kindperspectief	De kinderbegeleider speelt in op wat de kinderen aanbrengen, biedt keuzes aan en verduidelijkt de ideeën en uitdrukkingen van het kind. De begeleider is flexibel, kan ook initiatieven van kinderen appreciëren en past zich aan het ritme van de kinderen aan. De begeleider moedigt de autonomie en het initiatief van kinderen aan, zorgt ervoor dat materialen beschikbaar en bereikbaar zijn en moedigt ook interacties tussen kinderen aan.
Begeleiding van gedrag	De kinderbegeleider houdt alle kinderen in het oog, voorziet proactief moeilijkheden en expliciteert duidelijk de verwachtingen naar de kinderen. Bij moeilijk gedrag kan de begeleider dit heroriënteren en positief uitdrukken wat wel

verwacht wordt. Er is weinig doelloos vlinderen en wachttijden zijn beperkt. Gevaarsituaties worden vermeden.

Faciliteren exploratie	van	De kinderbegeleider biedt mogelijkheden tot exploratie, leidt ook exploratie en ondersteunt het leren van kinderen. De begeleider breidt de gedachten van kinderen uit, geeft informatie en verbindt die met de reële wereld en met de ervaringen van de kinderen. Tijdens de activiteiten krijgen de kinderen uitdagende taken en wordt het denken aangemoedigd. Kinderen worden actief betrokken bij het manipuleren van materialen, bij motorische en verbale activiteiten.
Kwaliteit van feedback		De kinderbegeleider geeft tips en hints, verbale of fysieke steun en daagt de kinderen uit. De begeleider geeft informatie om concepten te verduidelijken en breidt de gedachten van kinderen uit. De begeleider geeft individuele feedback, die specifiek en gericht is en erkent inspanningen zowel als succeservaringen.
Taalondersteuning		De kinderbegeleider zorgt voor heen-en-weer gesprekjes, antwoordt consistent en stelt open vragen. De begeleider herhaalt wat kinderen zeggen en breidt dit uit. De begeleider verwoordt acties en handelingen en geeft ook woorden aan wat kinderen doen. De begeleider gebruikt een gevarieerde woordenschat, benoemt nieuwe zaken en verbindt die met wat reeds gekend is.

Elke dimensie van de Class Infant of Toddler, wordt gemeten op een 7-puntenschaal, waarbij internationaal 1-2 als lage kwaliteit worden beoordeeld, 3-4-5 als matige kwaliteit, en 6-7 als hoge kwaliteit. In lijn met internationaal onderzoek⁵ en op basis van een factoranalyse (zie het methodologische rapport voor meer details) construeren we voor elk van deze twee observatie-instrumenten een twee-factorenmodel. We noemen de twee factoren de *MeMoQ-domeinen emotionele en educatieve ondersteuning* met elk een 5-puntenschaal. Gezien de constructie van die domeinen voor CLASS Infant en CLASS Toddler niet geheel op dezelfde manier gebeurt, moet men voor ogen houden dat ze een (licht) verschillende lading dekken en dus niet onderling vergeleken mogen worden.

Telkens wanneer in dit rapport cijfers over de hele Vlaamse kinderopvang¹ worden weergegeven, doen we dat met een wegingscoëfficiënt. Immers, de verdeling van de steekproef (103 gezinsopvang waarvan 10 zonder sociaal statuut en 201 groepsopvang waarvan de helft zonder en de helft met IKT) komt niet overeen met het gewicht dat elke opvangvorm in het Vlaamse opvanglandschap heeft. Over de manier waarop het wegingscoëfficiënt wordt toegepast, gaat het methodologische rapport verder op in.

¹ Wanneer dit rapport spreekt over de Vlaamse kinderopvang dan is dat inclusief het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

1.3 Groepssocialisatie

Voor de wetenschappelijke éénmeting gebruikten we voor het eerst een nieuwe schaal: groepssocialisatie. Die staat los van CLASS, maar gaat ook over de manier waarop de volwassenen omgaan met de kinderen. Ze gaat over de mate waarin de volwassene de omgang tussen de kinderen en het groepsgevoel bevordert door zich niet enkel op individuele kinderen maar ook op de gezamenlijkheid en de interesse voor elkaar te richten.

Groepssocialisatie is dus een afzonderlijk domein, anders dan de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning. Hoewel het geen domein van CLASS is, bespreken we het wel samen, aangezien het ook over de kwaliteit van de interactie tussen de volwassenen en de kinderen gaat.

Het domein Groepssocialisatie bestaat uit drie indicatoren:

1. De mate waarin de kinderbegeleiders regelmatig en consequent de positieve omgang tussen kinderen bevorderen (moeite doen om kinderen samen te laten spelen; aandacht voor gevoelens en emoties bij contacten tussen kinderen; kinderen aanmoedigen elkaar te helpen; ...).
2. De mate waarin de kinderbegeleiders zich op gezamenlijkheid in de interacties met de kinderen richten (bijvoorbeeld door zelf mee te spelen en zo een onderdeel van de groep te worden; door de kinderen bij een activiteit zo te positioneren dat ze elkaar zien; kinderen te stimuleren naar elkaar te kijken en bewust te zijn van wat anderen doen; door de groep als groep aan te spreken; ...)
3. Groepssensitiviteit: de mate waarin de kinderbegeleiders zich bewust zijn van de groep en zich op gezamenlijk spel of activiteiten richten (door de groep als dusdanig te benoemen, de groep te wijzen op een ervaring van een kind, ...)

2 ALGEMENE BESCHRIJVING VAN DE RESULTATEN

De resultaten die we hieronder meegeven zijn gewogen resultaten, wat betekent dat gecorrigeerd werd voor onder- en overrepresentatie van opvangtypes. Er zijn geen missing values voor de resultaten van CLASS.

2.1 Emotionele en educatieve ondersteuning bij de baby's

De score voor emotionele ondersteuning is stabiel gebleven en ligt in de matig tot goed range. De verschillen tussen de wetenschappelijk nul- en éénmeting zijn niet significant. De spreiding lijkt echter licht toegenomen met een lager minimum. De score voor educatieve ondersteuning ligt lager dan voor emotionele ondersteuning (in de lagere range) en is gedaald tegenover de wetenschappelijke nulmeting. De verschillen zijn significant ($p < 0.001$).

		Gemiddelde	SD	Min	Max
Emotionele Ondersteuning	éénmeting	3,77	0,79	1,50	5,00
	nulmeting	3,63	0,64	2,00	5,00
Educatieve Ondersteuning	éénmeting	2,25	0,85	1,00	5,00
	nulmeting	2,45	0,78	1,04	4,54

Tabel 1: Emotionele en educatieve ondersteuning: gewogen Class Infant scores (5-puntenschaal)

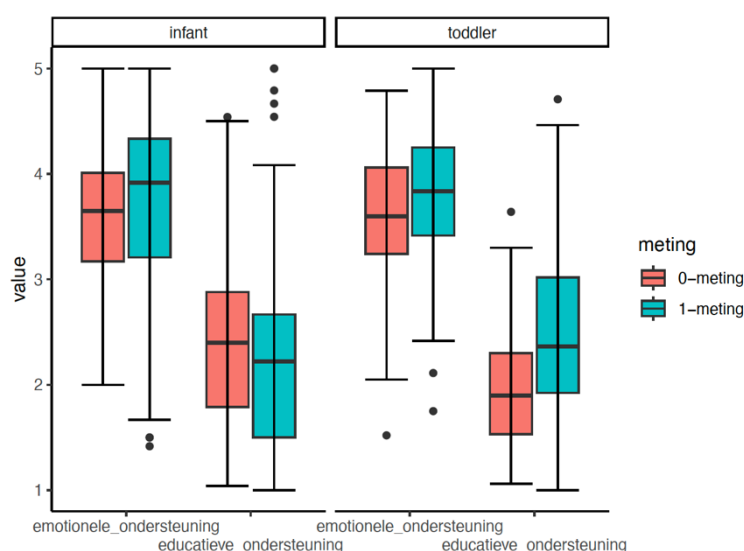
2.2 Emotionele en educatieve ondersteuning bij de peuters

Bij de CLASS Toddler zijn zowel de score op educatieve ondersteuning als op emotionele ondersteuning verbeterd ten opzichte van de wetenschappelijke nulmeting. De verschillen zijn significant ($p < 0.001$).

		Gemiddelde	SD	Min	Max
Emotionele Ondersteuning	éénmeting	3,82	0,63	2,11	5,00
	nulmeting	3,60	0,60	1,52	4,79
Educatieve Ondersteuning	éénmeting	2,48	0,79	1,00	4,71
	nulmeting	1,93	0,56	1,06	3,64

Tabel 2: Emotionele en educatieve ondersteuning: gewogen Class Toddler scores (5-puntenschaal)

Onderstaande boxplot illustreert dit. In een boxplot toont de vette horizontale lijn de mediaan score. Het gekleurde vlak toont waar de helft van alle waarnemingen zich bevinden en de verticale lijnen, afgeboord met een fijne horizontale lijn toont waar (bijna) alle waarnemingen zich bevinden, zodat het ook een idee geeft over de spreiding van de scores. De bolletjes zijn “outliers”, die uitzonderlijke waarnemingen weergeven die buiten de trend vallen.

Figuur 1: Boxplot educatieve en emotionele ondersteuning in de wetenschappelijke nul- en éénmeting

Ter vergelijking: in Nederland (waar dezelfde observatieschalen zijn gebruikt) is over de jaren heen een stijging gemeten van de kwaliteit op zowel emotionele als educatieve ondersteuning, al is die daar zowel bij baby's als bij peuters het geval, terwijl de stijging in Vlaanderen voor zowel de emotionele als educatieve ondersteuning, beperkt is tot de peuters⁶. Internationale studies die dezelfde schalen gebruiken, geven overall aan dat de educatieve ondersteuning lager scoort dan de emotionele ondersteuning. Dat in Vlaanderen de educatieve ondersteuning lager scoort dan de emotionele ondersteuning (zowel voor peuters als voor baby's) is dus zeker niet uniek en zagen we ook in de wetenschappelijke nulmeting terug.

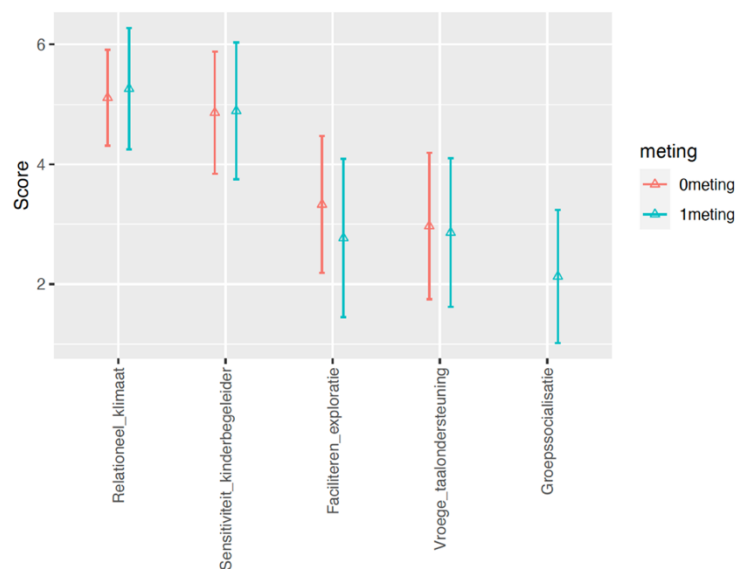
2.3 Verkenning van de dimensies van Class Infant en van het domein groepssocialisatie (baby's)

		Gemiddelde	SD	Min	Max
Relationeel klimaat	éénmeting	5,26	1,01	2,5	7,00
	nulmeting	5,11	0,80	3,25	7,00
Sensitiviteit	éénmeting	4,89	1,14	2,0	7,00
	nulmeting	4,86	1,02	2,00	7,00
Faciliteren Exploratie	éénmeting	2,77	1,32	1,00	7,00
	nulmeting	3,33	1,14	1,00	6,00
Taal-ondersteuning	éénmeting	2,86	1,24	1,00	7,00
	nulmeting	2,97	1,22	1,00	6,25
Groepssocialisatie⁷	éénmeting	2,13	1,11	1,0	5
	nulmeting	-	-	-	-

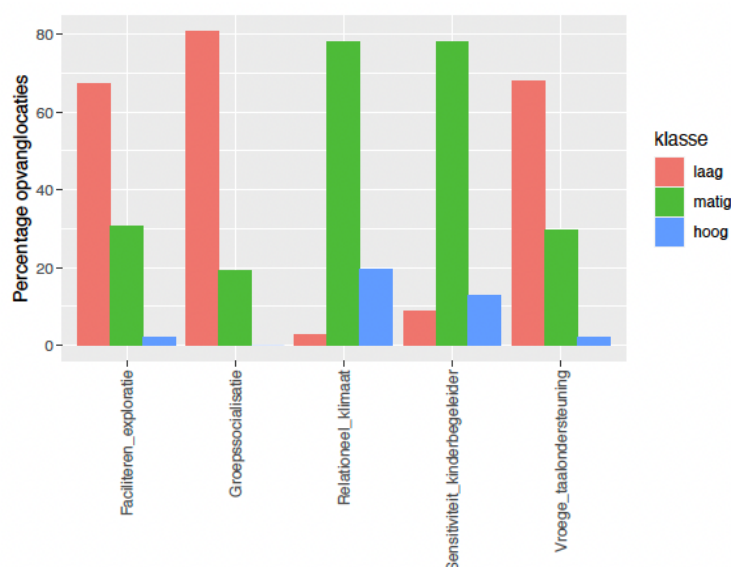
Tabel 3: Gewogen Class Infant dimensies van de wetenschappelijke nul- en éénmeting (7-puntenschaal) en het domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)

De dimensies Relationeel klimaat en Sensitiviteit scoren in de matig (score 3 tot 5) tot goede (score 6 à 7) range en bleven relatief stabiel tegenover de 0-meting. De dimensies Faciliteren van exploratie en Taalondersteuning scoren eerder laag (score 1 à 2) tot matig en die scores zijn lager dan bij de 0-meting.

De dimensie Groepssocialisatie (die niet tot het CLASS instrument behoort) scoort doorgaans matig tot laag (score 1 à 2 op een 5-puntenschaal).

Figuur 2: Gewogen dimensies van Class Infant en het domein Groepssocialisatie

Figuur 3: Percentage locaties die respectievelijk laag, matig of hoog scoren op de CLASS Infant dimensies en het domein Groepssocialisatie

Voor Relatoneel klimaat en Sensitiviteit scoren de meeste leefgroepen (bijna 80%) matig en 12% (voor Sensitiviteit) à 20% (voor Relatoneel klimaat) hoog. Voor Faciliteren van exploratie en Taalondersteuning scoren de meeste leefgroepen (bijna 70%) laag en bijna geen enkele hoog. Voor het domein Groepssocialisatie scoort 80% laag en geen enkele leefgroep scoort hoog.

2.4 Verkenning van de dimensies van Class Toddler en van het domein Groepssocialisatie (peuters)

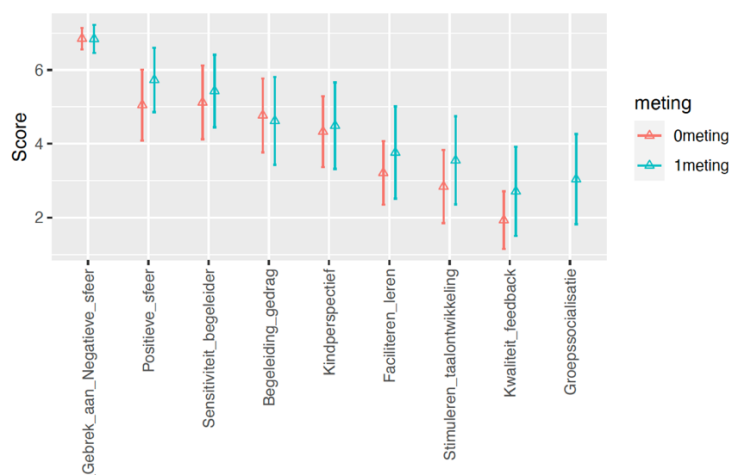
Voor de dimensies Positieve sfeer, Sensitiviteit, Kindperspectief en Begeleiden van gedrag wordt matig tot hoog gescoord met gemiddelden die steeds boven de 3 liggen. Met uitzondering van Begeleiding van gedrag, is de gemiddelde score op al deze dimensies gestegen. Vooral de stijging van het stimuleren van taalontwikkeling valt op. Deze dimensie scoorde immers nog laag in de wetenschappelijke nulmeting. De gemiddelde score voor Kwaliteit van feedback is laag. Toch is ook de score van Kwaliteit van feedback al heel wat gestegen in vergelijking met de wetenschappelijke nulmeting.

		Gemiddelde	SD	Min	Max
Positieve sfeer	éénmeting	5,73	0,87	3,25	7,00
	nulmeting	5,05	0,96	1,50	7,00
Negatieve sfeer¹	éénmeting	6,84	0,38	5,25	7,00
	nulmeting	6,85	0,29	5,75	7,00
Sensitiviteit	éénmeting	5,43	0,98	3,00	7,00
	nulmeting	5,12	1,00	2,00	7,00
Kindperspectief	éénmeting	4,49	1,17	1,33	7,00
	nulmeting	4,33	0,96	1,50	6,50
Begeleiding gedrag	éénmeting	4,62	1,19	1,33	7,00
	nulmeting	4,77	1,00	1,75	7,00
Faciliteren Exploratie	éénmeting	3,76	1,25	1,00	7,00
	nulmeting	3,21	0,86	1,25	5,50
Kwaliteit feedback	éénmeting	2,71	1,21	1,00	7,00
	nulmeting	1,93	0,78	1,00	4,50

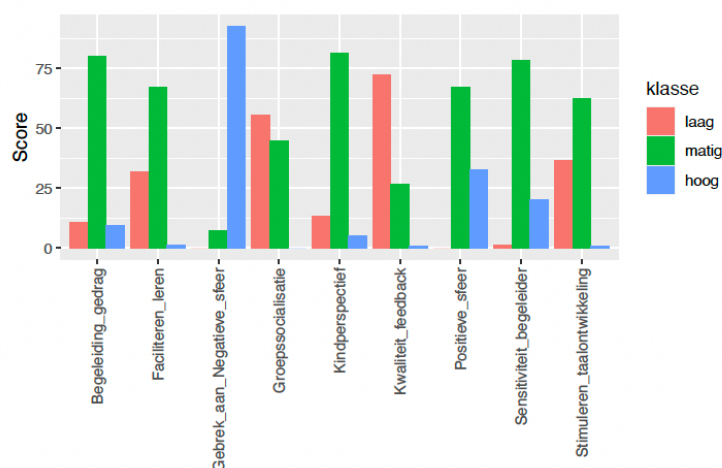
¹ De scores werden hier omgedraaid, zodat een hoge score overeenkomt met minder negatieve sfeer.

Taal-ondersteuning	éénmeting	3,55	1,19	1,00	7,00
	nulmeting	2,84	0,99	1,00	5,50
Groepssocialisatie	éénmeting	3,04	1,22	1,00	5,00
	nulmeting	-	-	-	-

Tabel 4: Gewogen Class Toddler dimensies van de wetenschappelijke nul- en éénmeting (7-puntenschaal) en het domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)

Figuur 4: Gewogen dimensies van Class Toddler en het domein Groepssocialisatie

Figuur 5: Percentage locaties die respectievelijk laag, matig of hoog scoren op de CLASS Toddler dimensies (7-puntenschaal) en het domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)

Negativiteit komt haast nergens meer voor (geen lage scores). Voor de meeste dimensies scoort de meerderheid matig. Voor Sensitiviteit en Positieve sfeer zijn er zeer weinig lage scores en 20% tot bijna 30% hoge scores. Voor het Stimuleren van de taalontwikkeling zijn er nog ruim een derde van de leefgroepen met een lage score en voor Kwaliteit van feedback zijn dat er ruim meer dan de helft. Groepssocialisatie scoort bij de peuters beter dan taalontwikkeling of kwaliteit van feedback, al scoort het nog niet echt goed. Er zijn ook minder leefgroepen waar de groepssocialisatie laag is bij de peuters dan bij de baby's.

3 VERKENNING PER OPVANGVORM

Voor alle bivariate vergelijkingen (met twee variabelen, bijvoorbeeld per opvangvorm of volgens al dan niet werken met IKT) in dit en volgend hoofdstuk doen we de analyse louter

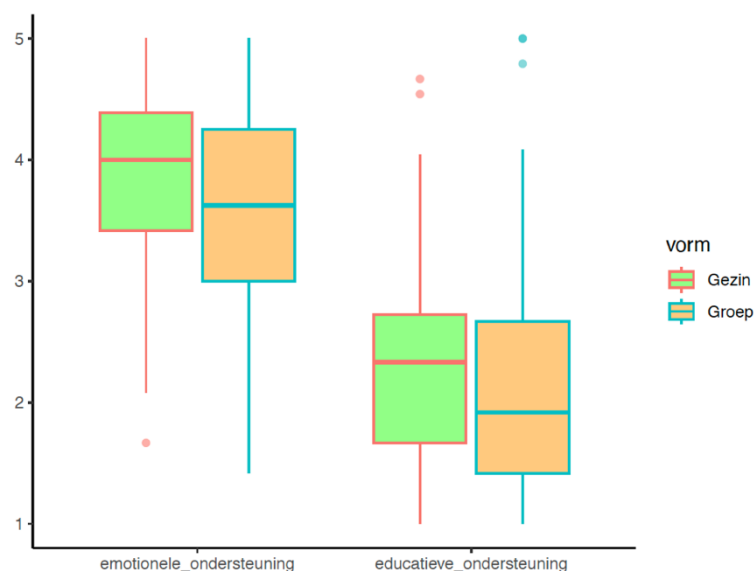
beschrijvend, op basis van de cijfers en/of de visuele interpretatie. Significanties worden daarbij niet berekend, die komen aan bod in het latere hoofdstuk, waar meervoudige analyses gemaakt worden.

3.1 CLASS Infant (baby's)

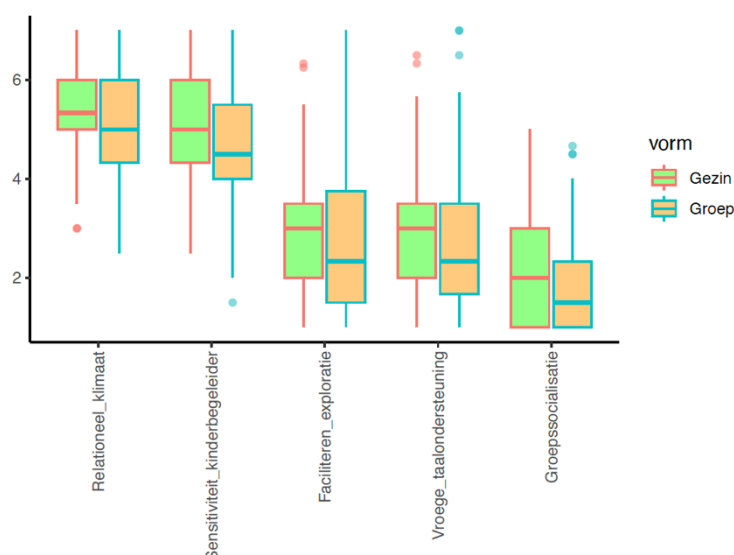
We observeerden de baby's in 80 leefgroepen gezinsopvang en 155 leefgroepen groepsopvang. Dat leverde volgende resultaten op:

	Gezin (N = 80)				Groep (N = 155)			
	Gem	SD	Min	Max	Gem	SD	Min	Max
Domeinen (5-puntenschaal)								
Emotionele Ondersteuning	3,90	0,74	1,67	5,00	3,57	0,83	1,5	5,0
Educatieve Ondersteuning	2,33	0,81	1,00	4,67	2,12	0,91	1,0	5,0
Groepssocialisatie	2,30	1,17	1,00	5,00	1,86	0,94	1,0	4,67
Dimensies (7-puntenschaal)								
Relationeel klimaat	5,37	0,97	3,00	7,00	5,07	1,06	2,5	7,0
Sensitiviteit	5,06	1,07	2,50	7,00	4,62	1,20	2,0	7,0
Faciliteren exploratie	2,85	1,27	1,00	6,33	2,66	1,41	1,0	7,0
Taalondersteuning	3,00	1,17	1,00	6,50	2,62	1,31	1,0	7,0

Tabel 5: Dimensies CLASS Infant (baby's) en domein Groepssocialisatie per opvangvorm

Figuur 6: Domeinen emotionele en educatieve ondersteuning per opvangvorm (baby's)

Figuur 7: Dimensies CLASS Infant (baby's) op een 7-puntenschaal en domein Groepsocialisatie op een 5-puntenschaal per opvangvorm

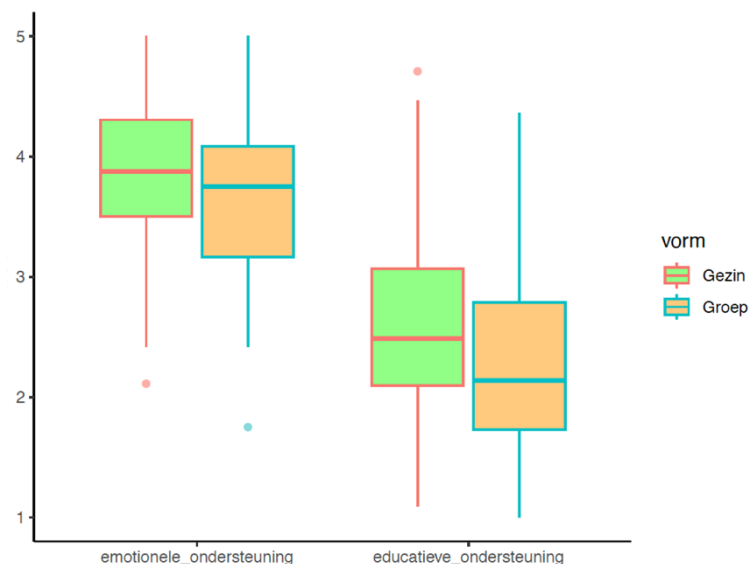
Het lijkt dat de gezinsopvang het iets beter doet – zowel voor de emotionele als voor de educatieve ondersteuning – dan de groepsopvang. In de verdere analyses (zie het laatste deel van dit rapport) zullen we zien dat dit verschil niet door de opvangvorm wordt verklaard, maar wel door andere factoren (onder meer groepsgrootte en ratio).

3.2 CLASS Toddler (peuters)

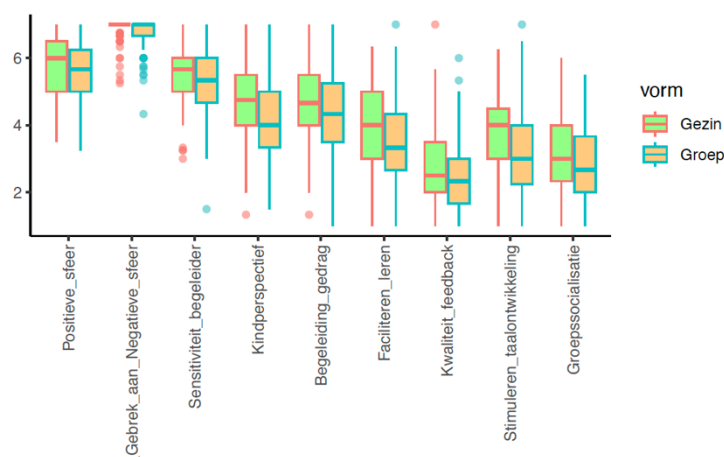
We observeerden de peuters in 96 leefgroepen gezinsopvang en 154 leefgroepen groepsopvang. Dat leverde volgende resultaten op:

	Gezin (N = 96)				Groep (N = 154)			
	Gem	SD	Min	Max	Gem	SD	Min	Max
Domeinen (5-puntenschaal)								
Emotionele Ondersteuning	3,87	0,64	2,11	5,00	3,65	0,63	1,75	5,00
Educatieve Ondersteuning	2,55	0,81	1,09	4,71	2,27	0,75	1,00	4,36
Groepsocialisatie	3,11	1,22	1,00	6,00	2,81	1,18	1,00	5,50
Dimensies (7-puntenschaal)								
Positieve sfeer	5,72	0,85	3,50	7,00	5,60	0,90	3,25	7,00
Negatieve sfeer	6,84	0,38	5,25	7,00	6,80	0,41	5,33	7,00
Sensitiviteit	5,48	0,96	3,00	7,00	5,22	0,98	1,50	7,00
Kindperspectief	4,66	1,14	1,33	7,00	4,17	1,17	1,50	7,00
Begeleiding gedrag	4,72	1,21	1,33	7,00	4,37	1,18	1,00	7,00
Faciliteren exploratie	3,86	1,22	1,00	6,33	3,44	1,26	1,00	7,00
Kwaliteit feedback	2,80	1,26	1,00	7,00	2,51	1,09	1,00	6,00
Taalondersteuning	3,71	1,13	1,00	6,25	3,13	1,15	1,00	7,00

Tabel 6: Dimensies CLASS Toddler (peuters) en domein Groepsocialisatie per opvangvorm

Figuur 8: Domeinen emotionele en educatieve ondersteuning per opvangvorm (peuters)

Figuur 9: Dimensies CLASS Toddler (peuters) op een 7-puntenschaal en domein Groepssocialisatie op een 5-puntenschaal per opvangvorm

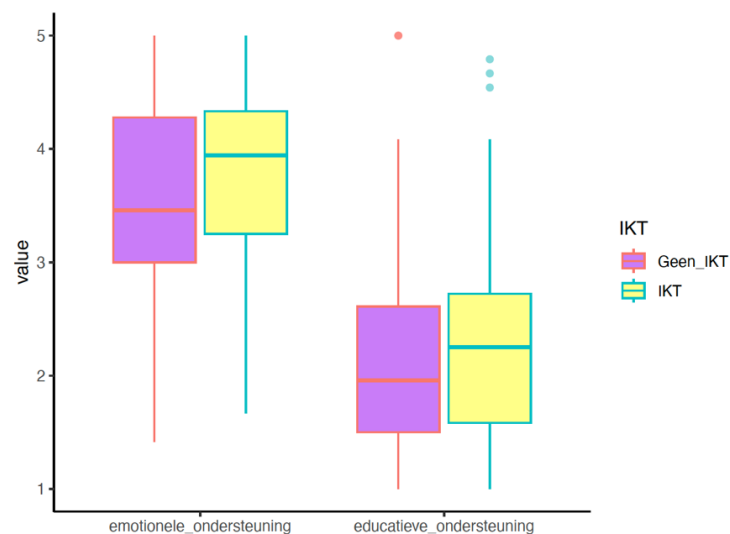
Het lijkt – net als bij Class Infant – dat de gezinsopvang het iets beter doet dan de groepsopvang. In de verdere analyses (zie het laatste deel van dit rapport) zullen we zien dat dit verschil door andere factoren (onder meer groepsgrootte en ratio) wordt verklaard dan door de opvangvorm zelf.

4 VERKENNING VOLGENS WERKEN MET IKT VERSUS NIET-IKT

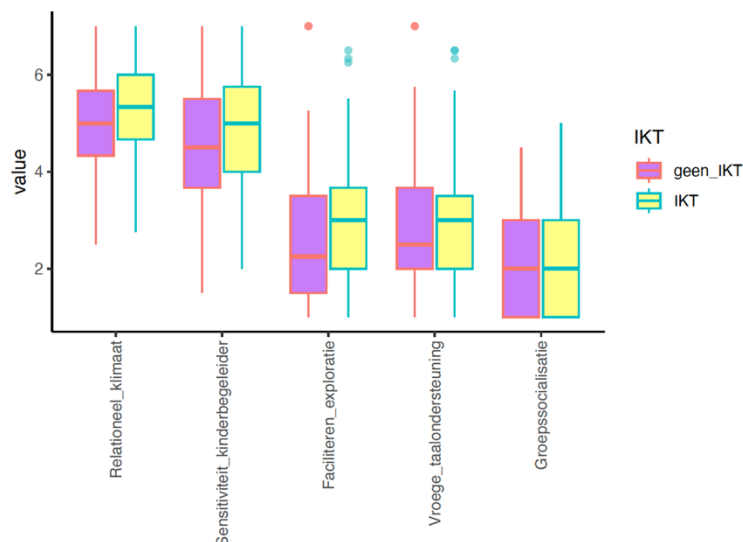
4.1 CLASS Infant (baby's)

Voor CLASS Infant (dat betekent ofwel observaties in horizontale babygroepen ofwel observaties van de baby's in een verticale leeftijdsgroep) werden er 150 leefgroepen in locaties met IKT en IKT-mix¹ geobserveerd en 85 leefgroepen in locaties met niet-IKT.

In het algemeen scoren leefgroepen in locaties die werken met IKT hoger dan leefgroepen in locaties die werken zonder IKT. Ook hier zullen we in de meervoudige analyse (zie het laatste deel) zien dat dit verschil niet door het al dan niet werken met IKT maar door andere factoren verklaard wordt.

Figuur 10: Domeinen emotionele en educatieve ondersteuning: IKT versus niet-IKT (CLASS Infant)

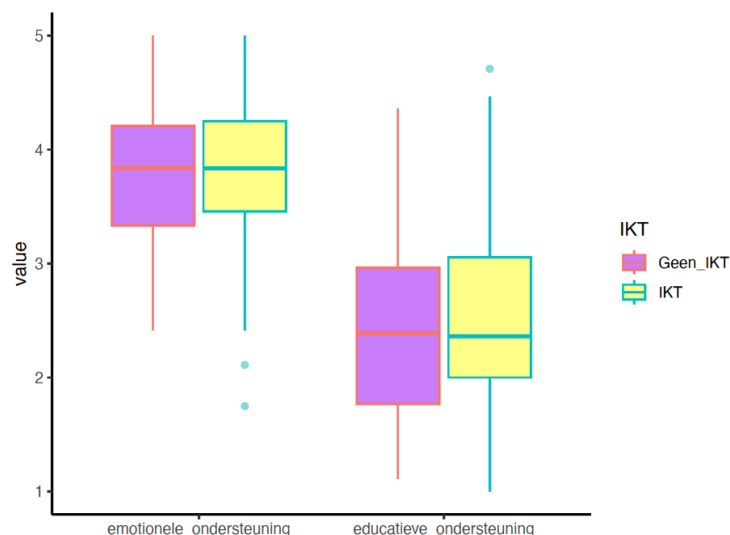
Figuur 11: Dimensies CLASS Infant (baby's) op een 7-puntenschaal en domein Groepssocialisatie op een 5-puntenschaal per opvangvorm: IKT versus niet-IKT

¹ Locaties met IKT-mix worden in dit onderzoek beschouwd als locaties met IKT

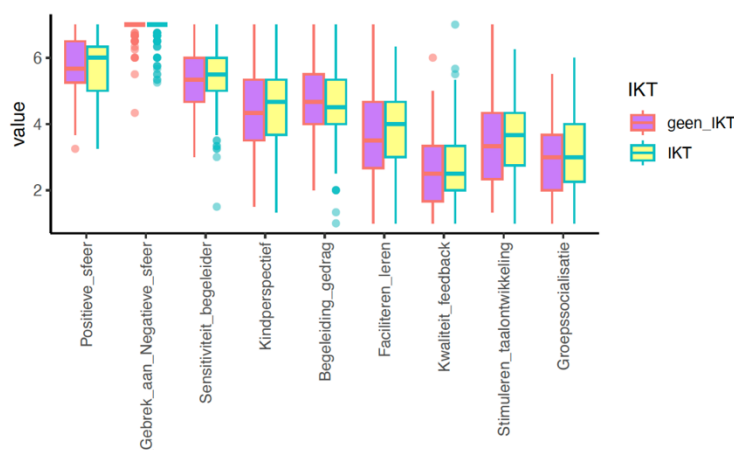
Voor alle dimensies scoren leefgroepen met IKT beter dan leefgroepen zonder IKT. Groepssocialisatie geeft een ander beeld: daar is er geen verschil waarneembaar.

4.2 CLASS Toddler (peuters)

Voor CLASS Toddler (dat betekent ofwel observaties in horizontale peutergroepen ofwel observaties van de peuters in een verticale leeftijdsgroep) werden er 156 leefgroepen in locaties die werken met IKT en IKT-mix geobserveerd en 94 in leefgroepen in locaties die niet werken met IKT. In het algemeen scoren leefgroepen met IKT iets hoger dan leefgroepen zonder IKT, maar het verschil is klein en wordt door andere factoren verklaard (zie verder)

Figuur 12: Domeinen emotionele en educatieve ondersteuning: IKT versus niet-IKT (CLASS Toddler)

Figuur 13: Dimensies CLASS Toddler (peuters) op een 7-puntenschaal en Domein Groepssocialisatie op een 5-puntenschaal per opvangvorm: IKT versus niet-IKT

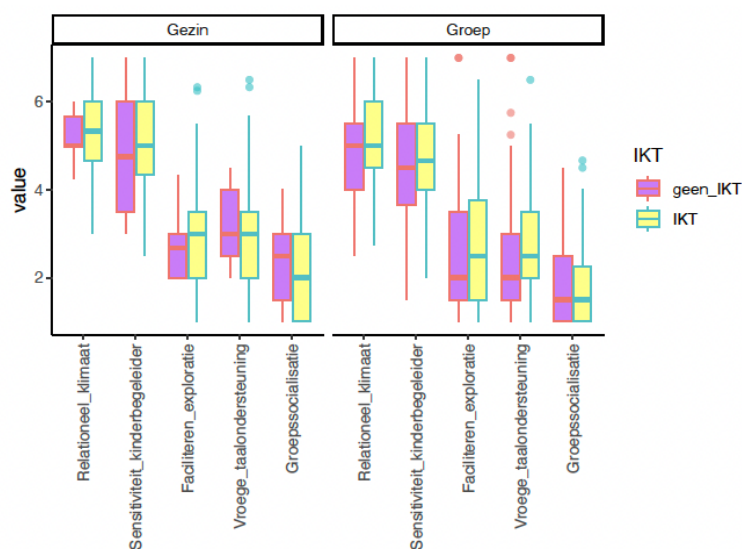
Voor de dimensies Begeleiden van gedrag, Kwaliteit van feedback en voor het domein Groepssocialisatie is er amper verschil. Voor de dimensies Positieve Sfeer, Sensitiviteit, Kindperspectief, Faciliteren van exploratie, en Taalontwikkeling doen leefgroepen in locaties die werken met IKT het beter dan in locaties die werken zonder IKT. Ook die verschillen zijn in feite toe te schrijven aan verschillen in ratio en groepsgrootte (zie verder) en niet aan het al dan niet werken met IKT.

5 VERKENNING VOLGENS IKT, NIET-IKT EN OPVANGVORM

We bekijken hieronder wat de verschillen zijn naargelang de opvangvorm in relatie tot het al dan niet werken met IKT¹. Voor de gezinsopvang is dat echter een weinig betrouwbare analyse omdat er te weinig waarnemingen zijn in gezinsopvang zonder sociaal statuut.

	IKT	niet-IKT
Gezinsopvang	72	8
Groepsopvang	78	77

Tabel 7: Aantal observaties per opvangvorm en volgens IKT, niet-IKT (baby's)

Figuur 14: Dimensies CLASS Infant (baby's) op een 7-puntenschaal en domein Groepssocialisatie op een 5-puntenschaal volgens IKT, niet-IKT en per opvangvorm

Voor Relatoneel klimaat, Sensitiviteit van de kinderbegeleider, Faciliteren van exploratie en voor Taalondersteuning doet IKT het beter dan geen IKT, zowel binnen de gezins- als groepsopvang. Bij groepssocialisatie scoort geen IKT hoger binnen de gezinsopvang, maar er is weinig verschil in de groepsopvang. Ook binnen dat kader (combinatie opvangvorm en al dan niet werken met IKT), zal bij verdere analyse blijken dat het vooral de groepsgrootte en de ratio zijn die deze verschillen verklaren.

	IKT	niet-IKT
Gezinsopvang	87	9
Groepsopvang	69	85

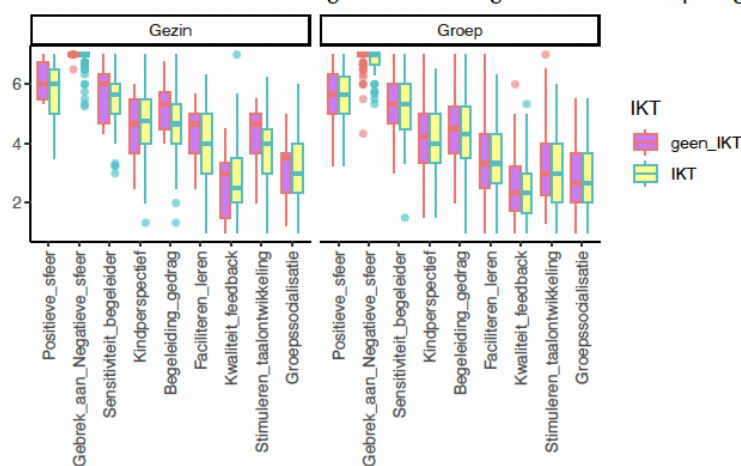
Tabel 8: Aantal observaties per opvangvorm en volgens IKT, niet-IKT (peuters)

	IKT				niet-IKT			
	Gezin		Groep		Gezin		Groep	
	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD
Domeinen (5-puntenschaal)								
Emotionele Ondersteuning	3,89	0,63	3,66	0,65	4,03	0,55	3,68	0,62
Educatieve Ondersteuning	2,58	0,79	2,27	0,75	2,77	0,71	2,28	0,77
Groepssocialisatie	3,17	1,21	2,80	1,17	3,10	1,22	2,84	1,22
Dimensies (7-puntenschaal)								
Positieve sfeer	5,78	0,86	5,58	0,90	6,06	0,68	5,62	0,90

¹ IKT-mix wordt hier meegerekend met IKT

Negatieve sfeer	6,85	0,37	6,77	0,42	6,94	0,16	6,84	0,40
Sensitiviteit	5,53	0,95	5,20	0,99	5,69	0,95	5,26	0,98
Kindperspectief	4,67	1,15	4,17	1,22	4,63	1,18	4,16	1,12
Begeleiding gedrag	4,73	1,17	4,31	1,20	5,28	0,96	4,46	1,17
Faciliteren exploratie	3,90	1,22	3,45	1,30	4,39	1,02	3,43	1,22
Kwaliteit feedback	2,84	1,25	2,50	1,11	2,69	1,21	2,53	1,09
Taalondersteuning	3,76	1,11	3,08	1,15	4,22	1,28	3,20	1,18

Tabel 9: Dimensies CLASS Toddler (peuters) en domein groepsocialisatie volgens IKT, niet-IKT en per opvangvorm (CLASS Toddler)

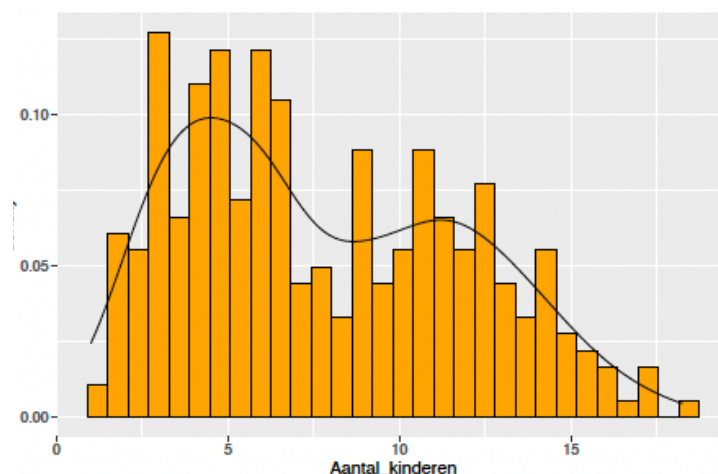

Figuur 15: Dimensies CLASS Toddler (peuters) op een 7-puntenschaal en domein Groepsocialisatie op een 5-puntenschaal volgens IKT, niet-IKT en per opvangvorm

Voor de peuters zien we amper verschil tussen de opvangvormen met en zonder IKT. Het lichte verschil in de gezinsopvang waarbij niet-IKT iets hoger scoort moet met heel wat voorzichtigheid geïnterpreteerd worden, gezien het zeer beperkte aantal observaties in gezinsopvang zonder IKT. Het verschil wordt evenwel verklaard door andere factoren, zo zal blijken uit verdere analyses. Die andere factoren worden pas hierna geanalyseerd, samen met het verband met groepsgrootte en ratio.

6 VERKENNING VOLGENS GROEPSGROOTTE

Voor de berekening van de groepsgrootte van de leefgroep en de ratio (aantal kinderen per begeleider) gaan we uit van het aantal wakkere kinderen op het moment van de observatie en het aantal aanwezige medewerkers, zoals genoteerd door de observatoren. Het gaat dus niet om het aantal administratief aanwezige volwassenen, maar om de begeleiders die er op dat moment effectief in de leefgroep aanwezig waren.

Figuur 16: Verdeling van de groepsgrootte (percentage van de waarnemingen)

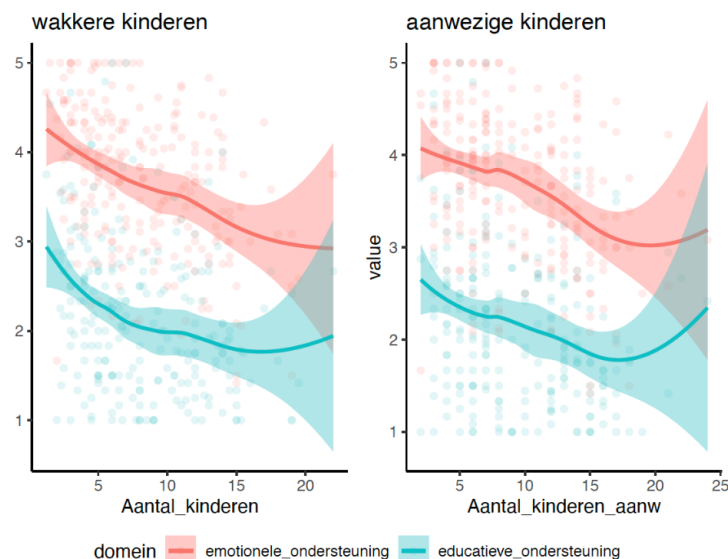
Er zijn zeer grote variaties in groepsgrootte, gaande van 2 tot 20. Een grote groep situeert zich rond de 4 à 7 kinderen (doorgaans gezinsopvang) en een tweede groep rond de 8 à 15 kinderen (groepsopvang).

6.1 CLASS Infant (baby's)

Het gemiddeld aantal wakkere kinderen gedurende de voormiddag is 8,15¹ (SD = 4,30), met een minimum van 1,25 en een maximum van 22. Het gemiddeld aantal effectief aanwezige kinderen gedurende de voormiddag (wakker of slapend) is 9,41 (SD = 4,67), met een minimum van 2 en een maximum van 24 kinderen in de leefgroep. Het gemiddeld aantal aanwezige volwassenen is 1,96 (SD = 1,11) met een minimum van 1 en een maximum van 12. De gemiddelde kind-begeleiderratio² over alle opvangvormen heen, is 4,52 (SD = 1,86) met een minimum van 1 en een maximum van 12. Er is een **negatief verband** over alle domeinen en dimensies heen, waarbij grotere groepen samengaan met lagere scores.

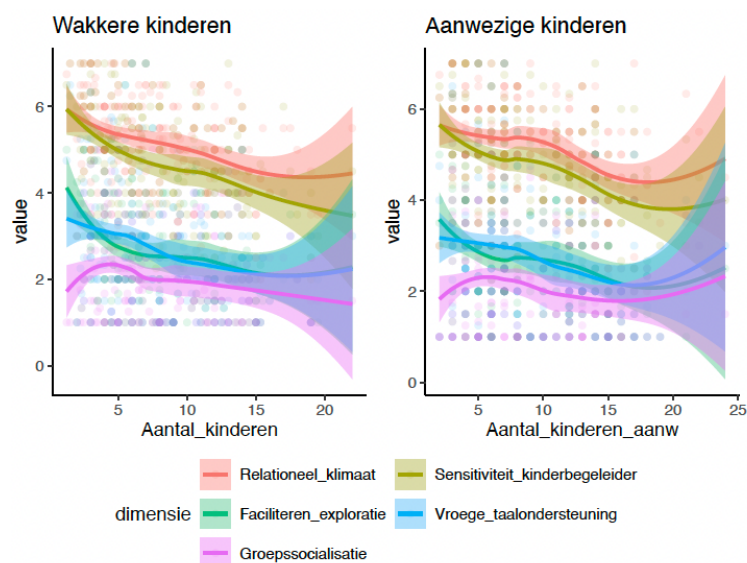
¹ Aangezien hier het gemiddelde is genomen over vier momenten van observaties gedurende de voormiddag, geeft dit geen afgerond cijfer.

² Voor de berekening van de ratio nemen we het aantal kinderen dat wakker is op het moment van de observatie en het aantal volwassenen die betrokken zijn op de kinderen van die leefgroep op datzelfde moment. Een logistieke medewerker die op dat moment bijvoorbeeld de was opplooit of tafels afruimt, wordt niet mee gerekend, een kinderbegeleider die geacht wordt te interageren met de kinderen wel, ook als ze op dat moment niet interageert.

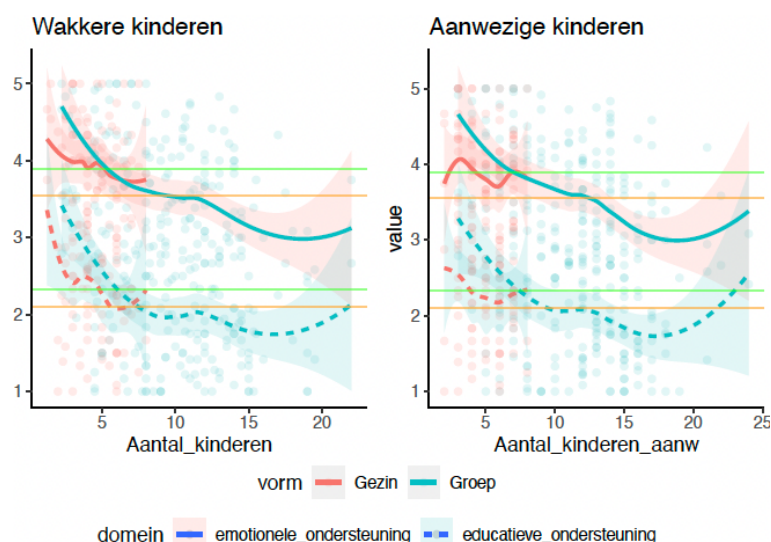
Figuur 17: Relatie tussen groepsgrootte en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning (CLASS Infant)

We zien bij zowel emotionele als educatieve ondersteuning een duidelijke dalende trend naar het aantal kinderen in de groep. Die trend is er zowel bij het aantal wakkere kinderen als het totaal aantal aanwezige kinderen. De stijgende lijn bij zeer grote groepen (boven de 20) is gebaseerd op een zeer beperkt aantal waarnemingen en dus niet betrouwbaar (daarom ook het zeer brede kleurvlak rond de lijn, dat een zeer groot betrouwbaarheidsinterval aanduidt).

Figuur 18: Relatie tussen groepsgrootte en de dimensies (CLASS Infant, 7-puntenschaal) en domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)

De dalende trend in kwaliteit is terug te vinden in alle CLASS dimensies. Groepssocialisatie geeft een ander beeld. Daar stijgt de score bij een groepsgrootte tot 5 kinderen, daarna is er opnieuw een negatief verband met de groepsgrootte. De stijging bij zeer grote groepen heeft een lage betrouwbaarheid. De aanvankelijke stijging van groepssocialisatie bij kleine groepen (tussen 1 en 5) is begrijpelijk gezien het groepsbesef moeilijker op te roepen is wanneer er heel weinig kinderen zijn.

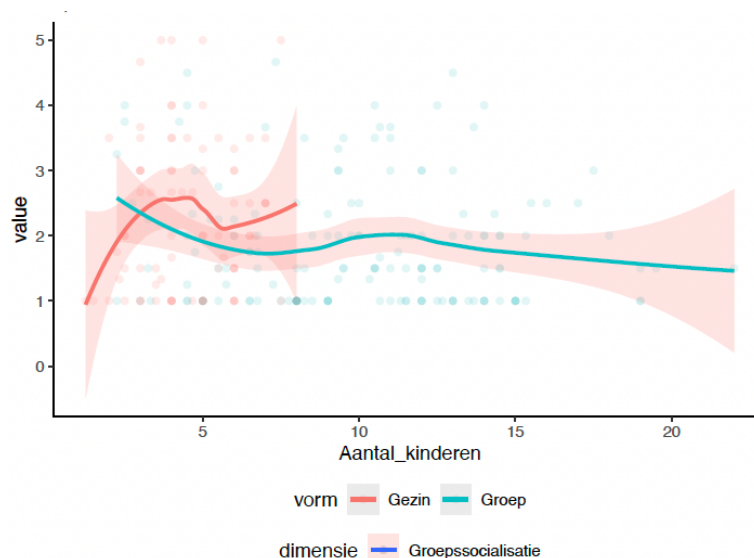

Figuur 19: Relatie tussen groepsgrootte en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning per opvangvorm (CLASS Infant)

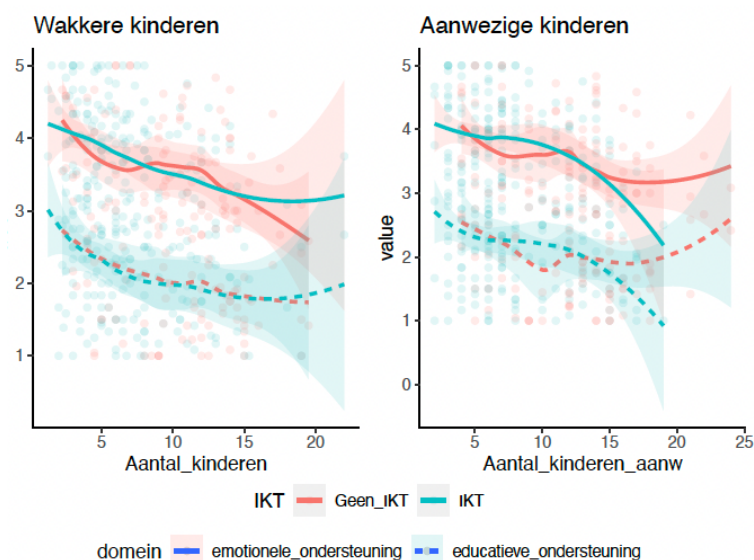
Uit deze figuur blijkt dat gezinsopvang gemiddeld iets hoger scoort (lichtgroene horizontale lijn) dan groepsopvang (de licht oranje horizontale lijn). We zien dat dit verschil evenwel te maken heeft met de kleinere groepsgrootte. Bij kleine groepen en bij gelijke groepsgrootte doet de groepsopvang het wat beter. Het verschil tussen de twee wordt kleiner, wanneer het aantal kinderen de 8 benadert en gezinsopvang heeft nooit meer dan 8 kinderen. Eenmaal boven de 8 kinderen daalt de score van de groepsopvang, wat de lagere gemiddelde score verklaart. De stijging aan het einde (vanaf ongeveer 20 kinderen) dienen we te negeren, gezien de zeer zwakke betrouwbaarheid.

Samengevat zien we dat **groepsgrootte een negatief verband heeft** met kwaliteit van emotionele en educatieve ondersteuning, zowel bij gezins- als bij groepsopvang. We zien dezelfde dalende trend bij elke afzonderlijke dimensie: groepsopvang doet het wat beter bij kleine groepen, het verschil wordt kleiner bij een groter aantal kinderen en er is een algemeen negatief verband met groepsgrootte op elke dimensie.

Groepssocialisatie geeft een ander beeld: de groepssocialisatie wordt in de gezinsopvang iets beter tot 5 kinderen en vanaf 5 kinderen daalt het. In de groepsopvang zien we een geleidelijk dalende trend ook bij kleine groepen.

Figuur 20: Relatie tussen groepsgrootte en het domein Groepssocialisatie per opvangvorm (CLASS Infant)

Figuur 21: Relatie tussen groepsgrootte en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning volgens IKT, niet-IKT (CLASS Infant)

Bij gelijke groepsgrootte verdwijnen de verschillen tussen IKT en geen IKT. (Nogmaals: de stijgende lijn bij een groepsgrootte van meer dan 20 kinderen mogen we negeren wegens gebrek aan betrouwbaarheid). De verschillen in emotionele en educatieve ondersteuning die we hierboven beschreven, zijn toe te schrijven aan andere variabelen. Opvanglocaties zonder IKT hebben doorgaans grotere groepen dan opvanglocaties met IKT, omdat de meeste onthaalouders ook grotendeels behoren tot de categorie met IKT en uiteraard kleinere groepen hebben dan de groepsovang. Opvanglocaties met IKT hebben daarnaast ook vaak minder kinderen per begeleider, zo blijkt uit tabel 10.

	Aantal wakkere kinderen	Aantal kinderen	Ratio wakkere kinderen	Ratio totaal
IKT	6,97	7,99	4,22	4,72
niet-IKT	10, 26	11,95	5,09	5,82

Tabel 10: Aantal kinderen en kind-begeleiderratio in IKT versus niet IKT (baby's)

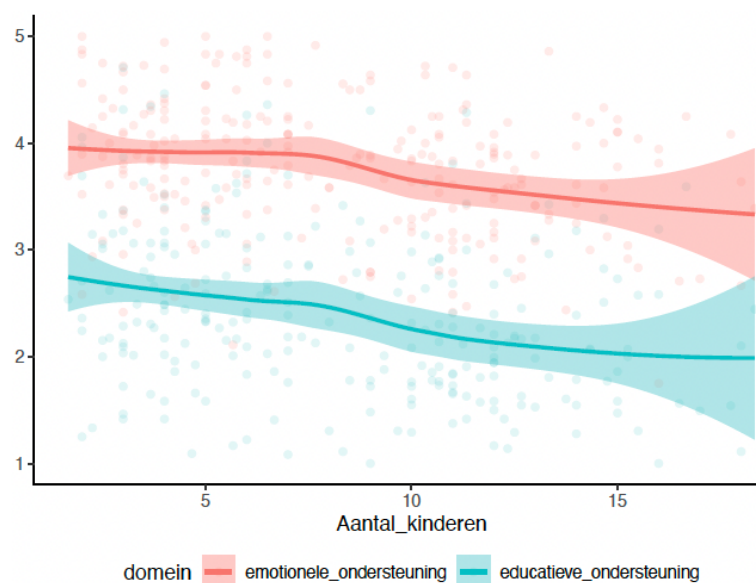
6.2 CLASS Toddler (peuters)

Het gemiddeld aantal wakkere kinderen in de leefgroep gedurende de voormiddag is 8,25 (SD = 4,19), met een minimum van 1,67 en een maximum van 18,33. Het gemiddeld aantal effectief aanwezige kinderen gedurende de voormiddag (wakker of slapend) is 9,70 (SD = 4,86) met een minimum van 2 en een maximum van 24. Het gemiddeld aantal aanwezige volwassenen is 1,90 (SD = 1,12) met een minimum van 1 en een maximum van 12.

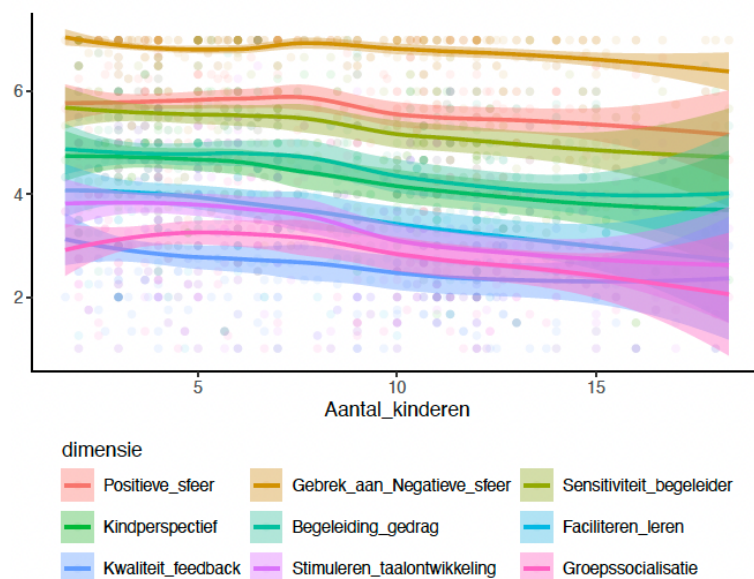
De patronen in de analyses blijven dezelfde wanneer we het totaal aantal kinderen of het aantal wakkere kinderen nemen. Omdat het aantal wakkere kinderen per observatiecyclus is genoteerd, nemen we daarom dat getal, aangezien dat nauwkeuriger is.

De gemiddelde kind-begeleiderratio over alle opvangvormen heen is 4,75 (SD = 1,86) voor het aantal wakkere kinderen, met een minimum van 0,83 en een maximum van 12,25. Wanneer we het totaal aantal kinderen nemen, is de mediane ratio 5,39 (SD = 2,05) met een minimum van 0,33 en een maximum van 16.

Er is een negatief verband over alle domeinen en alle dimensies heen en dan voornamelijk met het aantal kinderen in de groep. We zien ook dat het negatieve verband met de groepsgrootte wat minder sterk is dan bij de baby's.

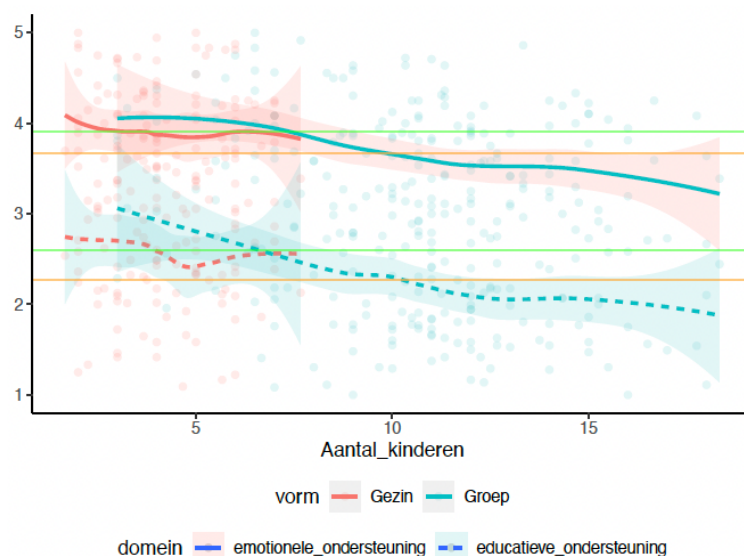

Figuur 22: Relatie tussen groepsgrootte en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning (CLASS Toddler)

Figuur 23: Relatie tussen groepsgrootte en de dimensies (CLASS Toddler, 7-puntenschaal) en domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)

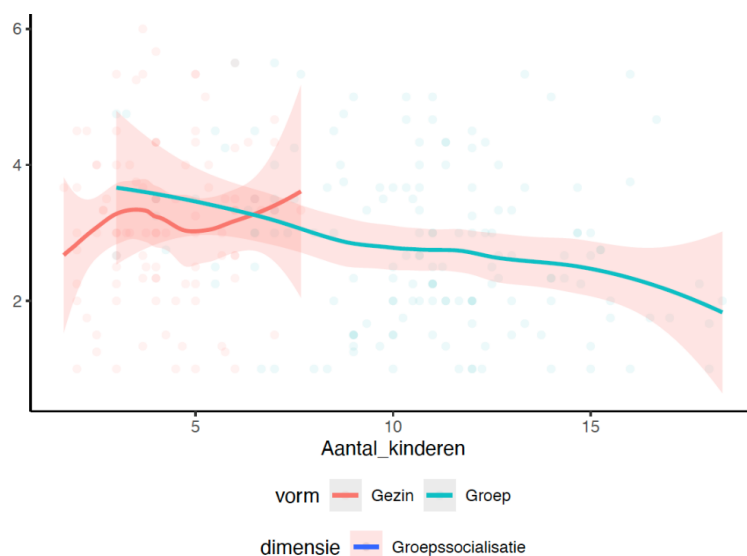
Voor de meeste dimensies is de daling tussen 0 en 8 kinderen miniem. Bij het domein Groepssocialisatie en bij de dimensie Positieve sfeer is er zelfs een lichte stijging. Pas bij meer dan 8 kinderen is er sprake van een duidelijke daling met uitzondering van Faciliteren van exploratie en Kwaliteit van Feedback, die ook dalen bij een kleinere groepsgrootte.

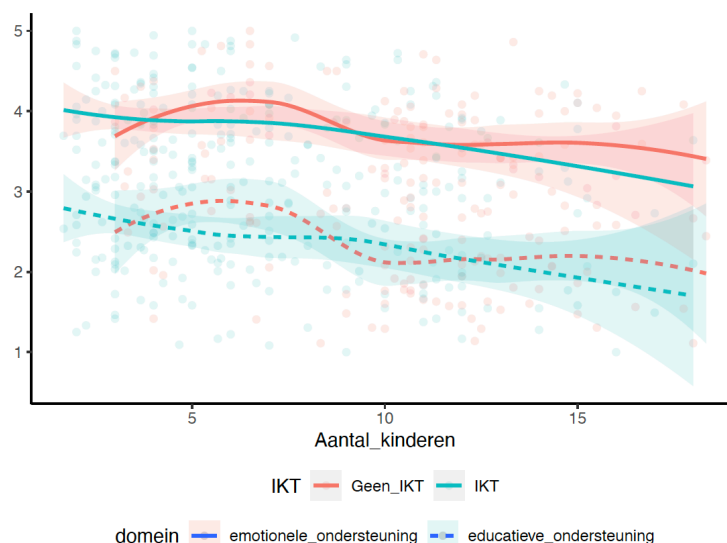
Figuur 24: Relatie tussen groepsgrootte en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning volgens opvangvorm (CLASS Toddler)

We zien dezelfde trend als bij de baby's. Bij kleine groepen scoort de groepsopvang iets hoger (zowel voor emotionele als educatieve ondersteuning), maar omdat er in de gezinsopvang geen groepen met meer dan acht kinderen zitten, is het gemiddelde over de hele lijn bij de gezinsopvang iets hoger. Zowel bij gezins- als bij groepsopvang is er een negatief verband tussen groepsgrootte en emotionele en de educatieve ondersteuning, al is dat verband minder uitgesproken bij de gezinsopvang dan bij de groepsopvang.

Ook bij een analyse van de verschillende dimensies afzonderlijk zien we dezelfde trend. De daling tussen 0 en 8 kinderen is zeer beperkt en daardoor is die ook beperkter bij de gezinsopvang dan bij de groepsopvang. Bij de peuters zien we opnieuw een uitzondering voor Groepssocialisatie: die stijgt bij gezinsopvang bij een toenemend aantal kinderen

Figuur 25: Relatie tussen groepsgrootte en het domein Groepssocialisatie (CLASS Toddler) per opvangvorm

Figuur 26: Relatie tussen groepsgrootte en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning volgens IKT, niet-IKT (CLASS Toddler)

Ook hier zien we een gelijkaardig patroon als bij de baby's: er zijn geen grote en consistente verschillen tussen IKT en geen IKT wanneer de groepsgrootte gelijk is. Tussen 4 en 10 kinderen scoort geen IKT licht hoger, vooral op educatieve ondersteuning. Voor de volledigheid bekijken we ook hier het gemiddelde aantal kinderen in IKT en niet-IKT locaties.

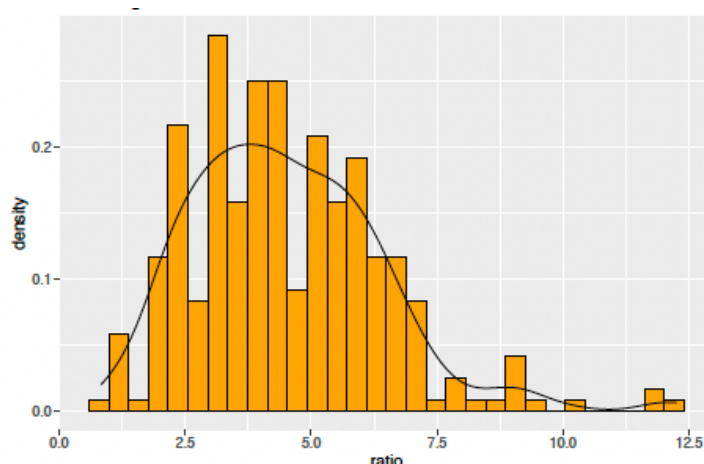
	Aantal wakkere kinderen	Aantal kinderen	Ratio wakkere kinderen	Ratio totaal
IKT	6,88	8,17	4,43	5,03
Niet-IKT	10,56	12,27	5,29	6,00

Tabel 11: Aantal kinderen en ratio in IKT versus niet-IKT (peuters)

Ook hier zien we dus dat er meer kinderen zijn in leefgroepen in locaties die werken zonder IKT dan in locaties die werken met IKT.

7 VERKENNING VOLGENS KIND-BEGELEIDERRATIO

Voor de berekening van de ratio (aantal kinderen per begeleider) gaan we uit van het aantal wakkere kinderen op het moment van de observatie en het aantal aanwezige medewerkers, zoals genoteerd door de observatoren. Het gaat dus niet om het aantal administratief aanwezige volwassenen, maar om de begeleiders die er op dat moment effectief in de leefgroep aanwezig waren.

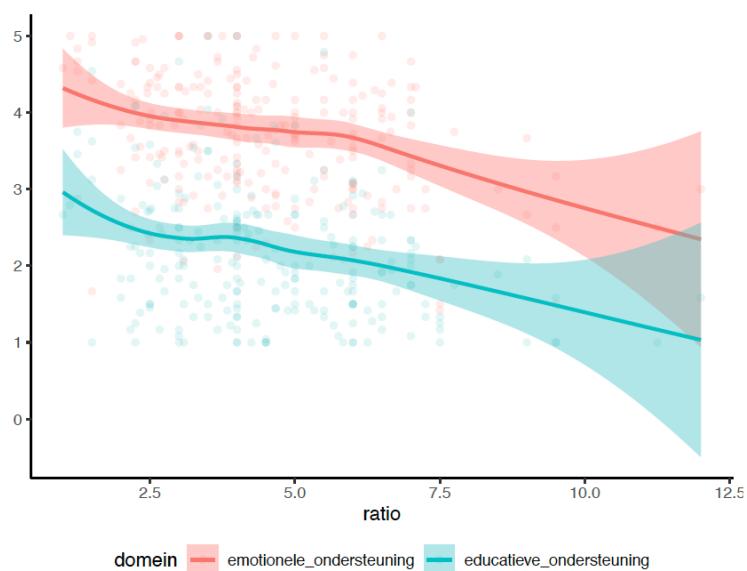

Figuur 27: Verdeling van de kind-begeleiderratio

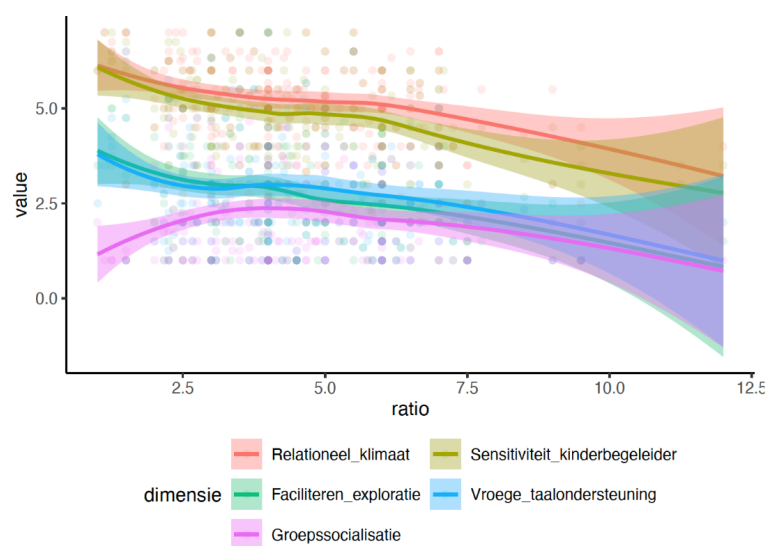
Er is een zeer grote variatie in kind-begeleiderratio's waargenomen tijdens de observaties. De kind-begeleiderratio varieert van slechts één kind per begeleider tot meer dan 10. Dat betekent dat we wat voorzichtig moeten zijn met het benoemen van gemiddelde ratio's, omdat die de verscheidenheid niet weergeeft. De meeste waarnemingen zitten tussen 2 à 3 kinderen (doorgaans in de gezinsopvang) tot ruim 7 kinderen per begeleider.

7.1 Class Infant (baby's)

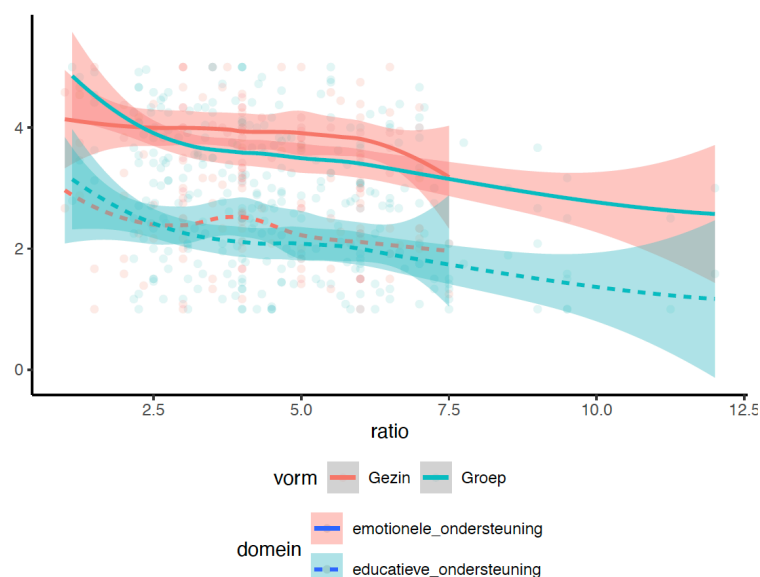
De ratio heeft een negatief verband met de beide domeinen (emotionele en educatieve ondersteuning) en met elk van de 4 CLASS dimensies afzonderlijk. **Hoe hoger de kind-begeleiderratio, hoe lager de score** op elk van deze aspecten van proceskwaliteit. De Groepssocialisatie is een uitzondering, daar stijgt de score tot een ratio van 1 op 5, daarna daalt die eveneens. Na een ratio van 1 op 5 dalen de scores voor de andere dimensies ook wat sneller.

Figuur 28: Relatie tussen kind-begeleiderratio en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning (CLASS Infant)

Figuur 29: Verband tussen kind-begeleiderratio en de dimensies (CLASS Infant, 7-puntenschaal) en het domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)

Figuur 30: Relatie tussen de kind-begeleiderratio en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning volgens opvangvorm (CLASS Infant)

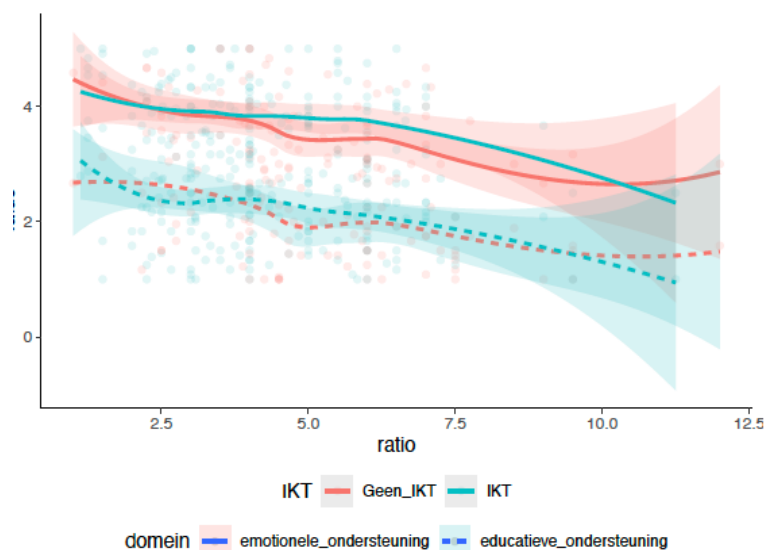
Als we de kind-begeleiderratio in rekening brengen, verdwijnen de verschillen in educatieve en emotionele ondersteuning tussen gezins- en groepsopvang. Anders gezegd: bij gelijkblijvende ratio, is er geen verschil in emotionele en educatieve ondersteuning tussen groeps- en gezinsopvang.

Dat de groepsopvang het beter doet bij een kleiner aantal kinderen, is waarschijnlijk te verklaren door het feit dat zij vaker met 2 of meer begeleiders zijn, zelfs als er weinig kinderen zijn, terwijl de begeleider in de gezinsopvang meestal alleen is.

Met andere woorden, de algemene verschillen tussen gezinsopvang en groepsopvang die we geobserveerd hebben¹, hebben te maken met verschillende aspecten die anders zijn in groeps- en gezinsopvang, waaronder wellicht de kind-begeleiderratio. De meervoudige analyse (zie verder) zal dit verder onderzoeken. De gezinsopvang doet het doorgaans wat beter dan de groepsopvang, omdat zij minder kinderen hebben. Een groepsopvang waarbij ook een beperkt aantal kinderen aanwezig is, scoort dan weer beter dan de gezinsopvang met hetzelfde aantal kinderen, omdat zij vaker meer begeleiders per kind zullen hebben.

Hetzelfde geldt voor leefgroepen in locaties die werken met of zonder IKT. Ook daar zijn er andere kenmerken die het verschil mee verklaren, waaronder de kind-begeleiderratio.

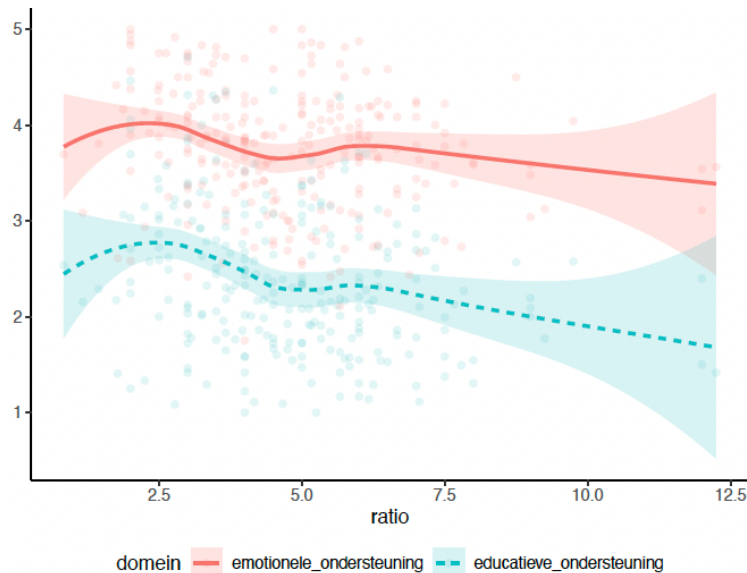
¹ We zagen eerder dat gezinsopvang op beide domeinen en op meerdere dimensies wat hoger scoorde dan groepsopvang

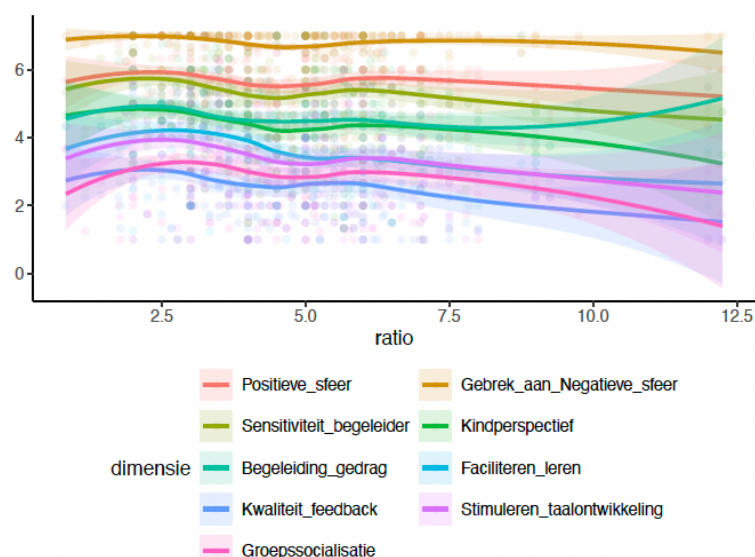
Figuur 31: Relatie tussen de kind-begeleiderratio en de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning volgens IKT, niet-IKT (CLASS Infant)

7.2 Class Toddler (peuters)

De kind-begeleiderratio lijkt een negatief verband te hebben met de domeinen emotionele en educatieve ondersteuning en met de meeste CLASS - dimensies afzonderlijk al lijkt deze trend minder uitgesproken dan bij de baby's. Er is een knik rond de kind-begeleiderratio van 5. Vanaf dan en zeker boven de ratio van 7 is de daling duidelijker. Uitzondering is alweer het domein Groepssocialisatie.

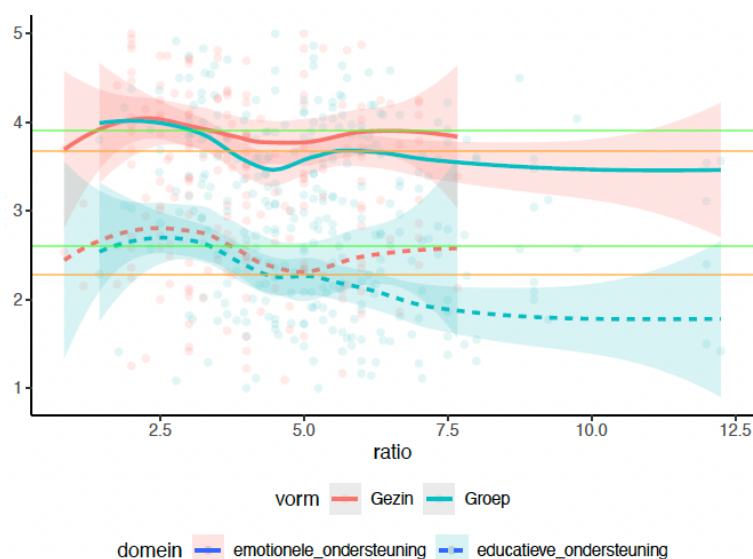

Figuur 32: Relatie tussen de kind-begeleiderratio en de domeinen emotionele en educatieve (CLASS Toddler)

Figuur 33: Relatie tussen kind-begeleiderratio en de dimensies (CLASS Toddler, 7-puntenschaal) en domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)

We zien dezelfde trend als bij de baby's: wanneer de kind-begeleiderratio in rekening wordt gebracht, worden de verschillen tussen gezins- en groepsopvang minder belangrijk zoals zal blijken uit de meervoudige analyse. Het verband tussen de kind-begeleiderratio en de emotionele en educatieve ondersteuning lijkt ook heel wat minder duidelijk bij de gezinsopvang (misschien omdat er ook minder verschillen in kind-begeleiderratio zijn). Dat geldt ook voor elke CLASS dimensie afzonderlijk.

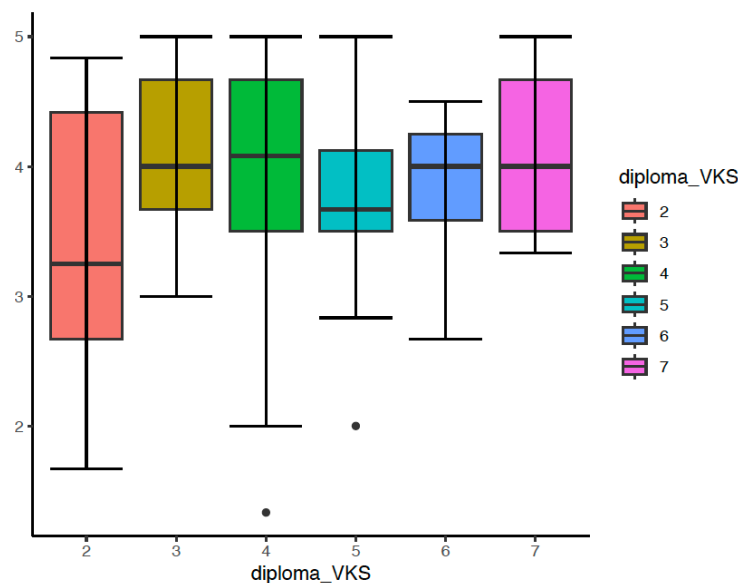
Figuur 34: Relatie met de kind-begeleiderratio per opvangvorm (Class Toddler)

8 VERKENNING VOLGENS OPLEIDINGSNIVEAU EN ERVARING (GEZINSOPVANG)

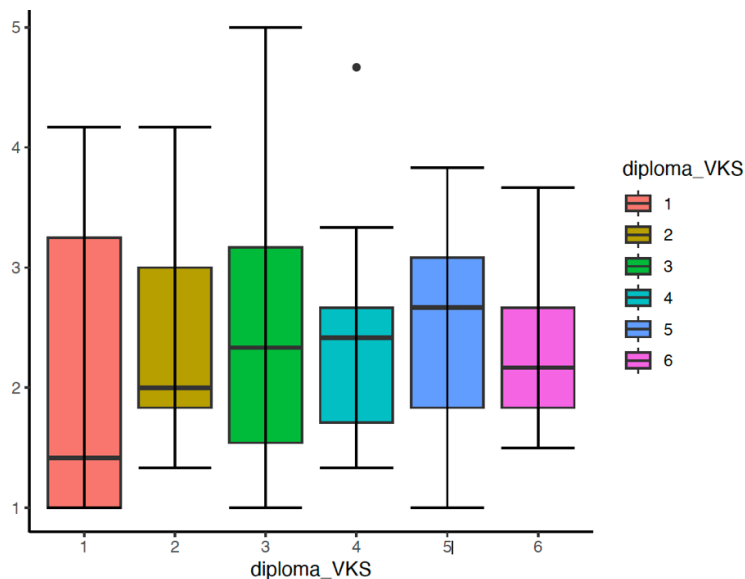
Voor de gezinsopvang kunnen we nagaan of er een verband is tussen het opleidingsniveau en de jaren werkervaring van de kinderbegeleider enerzijds en de emotionele en educatieve ondersteuning anderzijds. Deze informatie werd door de kinderbegeleider in de gezinsopvang

(onthaalouder) immers zelf ingevuld in de vragenlijst. Voor de groepsopvang kunnen we deze analyse niet doen, omdat we daar niet beschikken over deze informatie voor elk van de kinderbegeleiders. De opleidingsniveaus zijn weergegeven volgens de Vlaams Kwalificatiestructuur (VKS) waarbij:

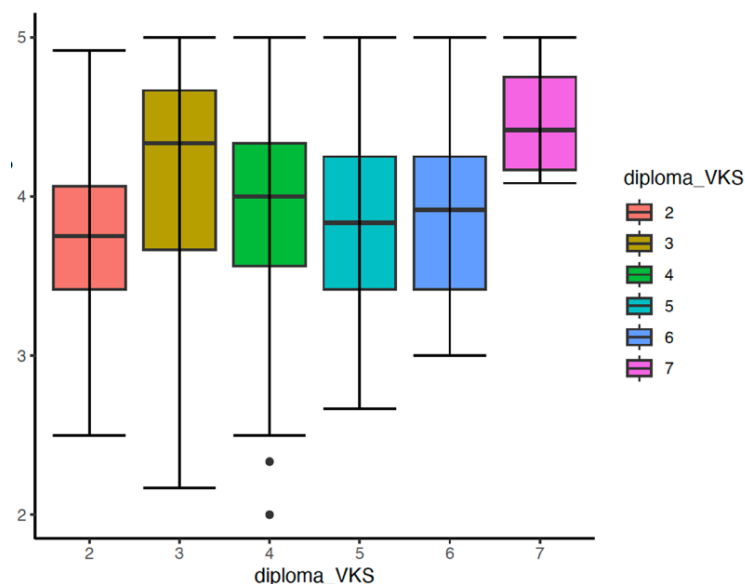
- VKS2 overeenkomt met lager secundair en kwam voor bij 12 onthaalouders
- VKS3 (13 onthaalouders) en VKS4 (102 onthaalouders) met secundair onderwijs
- VKS5 (10 onthaalouders) met graduaat, VKS6 (9 onthaalouders) met bachelor
- VKS 7 (9 onthaalouders) met master.

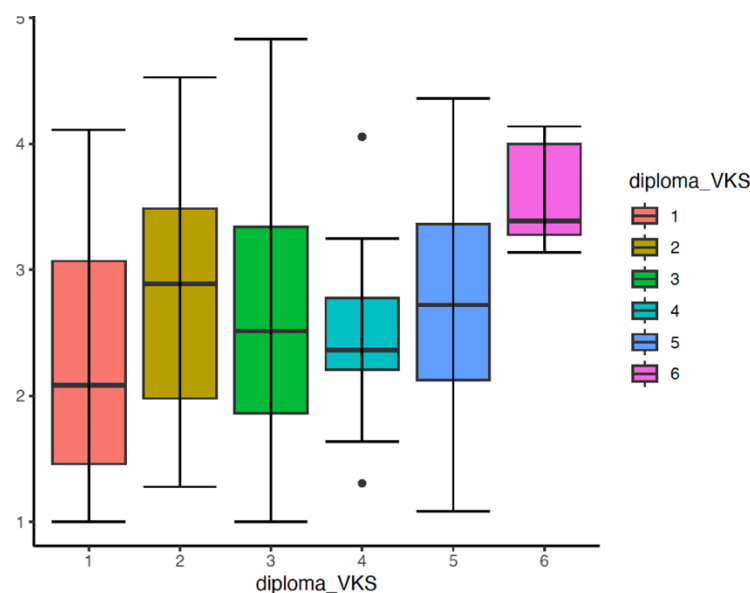
Figuur 35: Emotionele ondersteuning naargelang opleidingsniveau (CLASS Infant)

Figuur 36: Educatieve ondersteuning naargelang opleidingsniveau (CLASS Infant)

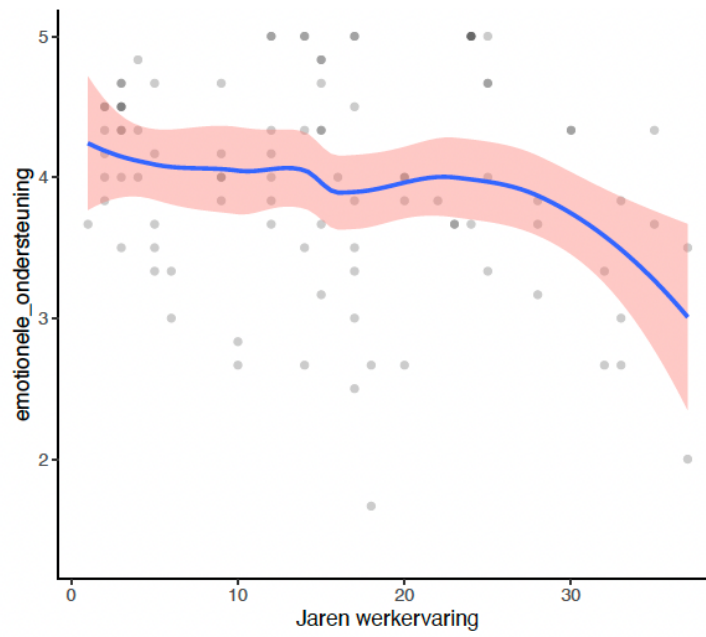

Figuur 37: Emotionele ondersteuning naargelang opleidingsniveau (CLASS Toddler)

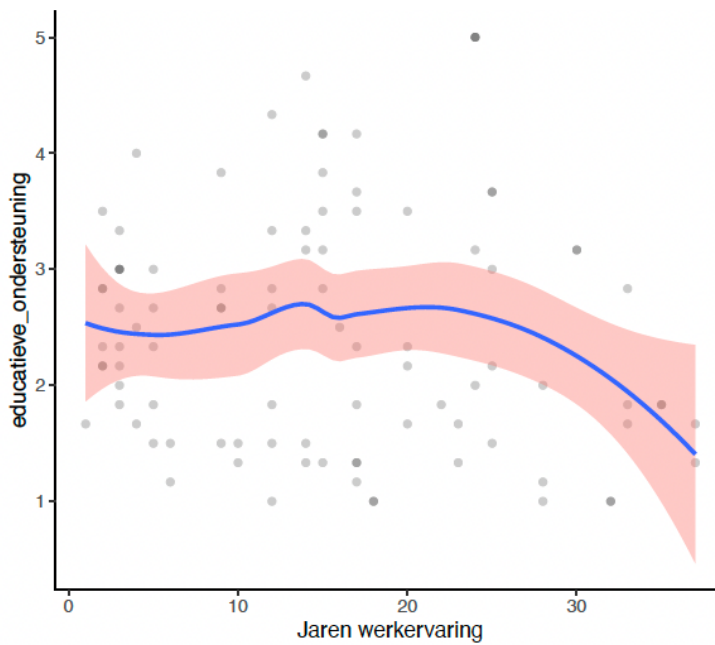

Figuur 38: Educatieve ondersteuning naargelang opleidingsniveau (CLASS Toddler)

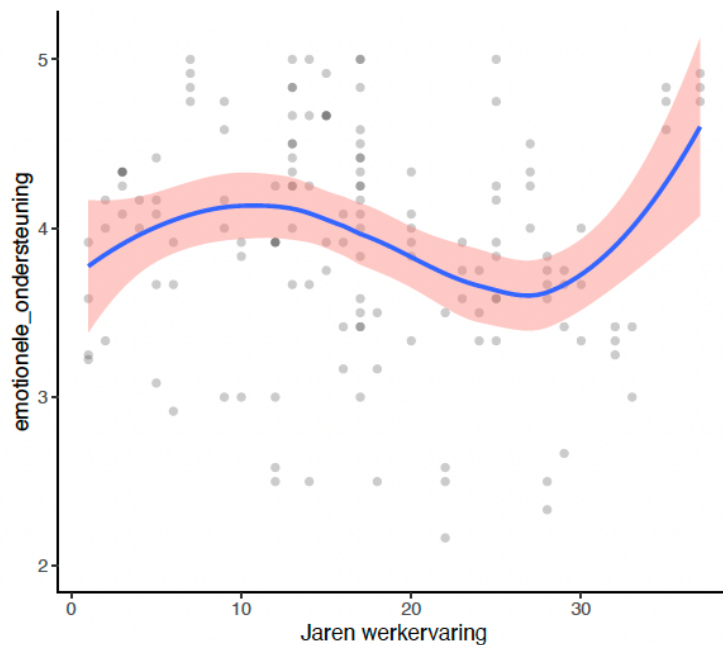
Kinderbegeleiders in de gezinsopvang (onthaalouders) met het laagste opleidingsniveau (niveau 2 in de Vlaamse kwalificatiestructuur) scoren doorgaans wat lager op emotionele en educatieve ondersteuning zowel bij baby's als bij peuters. Kinderbegeleiders in de gezinsopvang (onthaalouders) met het hoogste opleidingsniveau (niveau 7) scoren het best (maar het aantal waarnemingen is hier zeer beperkt (9 onthaalouders) en dus niet zo betrouwbaar).

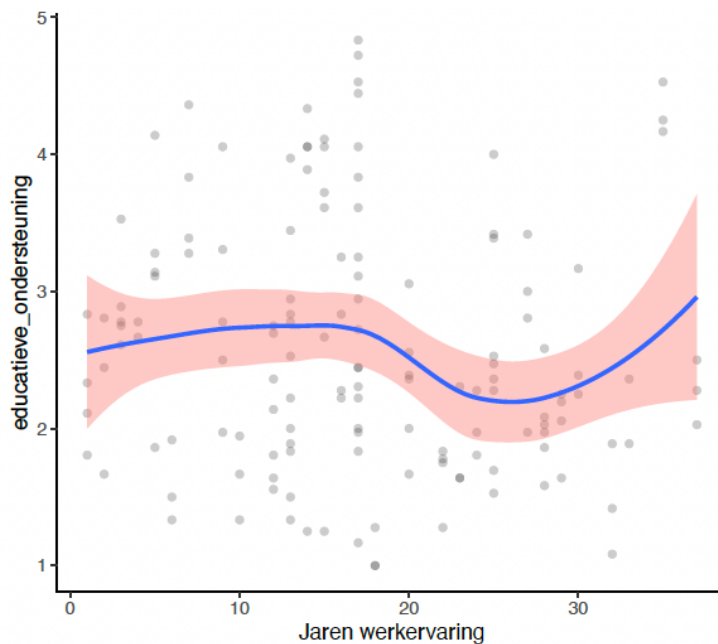
Figuur 39: Emotionele ondersteuning naargelang aantal jaren werkervaring (CLASS Infant)

Figuur 40: Educatieve ondersteuning naargelang aantal jaren werkervaring (CLASS Infant)

Figuur 41: Emotionele ondersteuning naargelang aantal jaren werkervaring (CLASS Toddler)

Figuur 42: Educatieve ondersteuning naargelang aantal jaren werkervaring (CLASS Toddler)

Er is weinig verband tussen de jaren werkervaring en de emotionele en educatieve ondersteuning. De scores nemen iets toe bij een stijgende ervaring tot 10 à 15 jaar en daarna nemen ze weer af (de stijging van educatieve ondersteuning bij peuters bij zeer vele jaren ervaring is gebaseerd op een zeer beperkt aantal waarnemingen en dus onbetrouwbaar). Voor wat de emotionele ondersteuning van de baby's betreft, is er een negatief verband tussen jaren ervaring en emotionele en educatieve ondersteuning: onthaalouders met meer jaren op de teller doen het wat minder goed.

9 VERKENNING VAN DE GROEPSINDELING (HORIZONTAAL – VERTICAAL)

De vraag hier is in welke mate die groepsindeling verband houdt met de betekenisvolle interacties. Anders gezegd: gaat men beter of minder goed om met baby's en met peuters in horizontale groepen (enkel baby's of enkel peuters) of in verticale groepen (kinderen van 0 tot 3 jaar samen).

We kijken eerst naar de verbanden tussen de groepsindeling en de interactiekwaliteit en daarna controleren we of de gevonden verbanden niet te maken hebben met verschillen in groepsgrootte.

Alle gezinsopvang is doorgaans verticaal, vandaar dat die ook meer voorkomt. Toch waren er in gezinsopvang 4 observaties waar op het ogenblik van de observatie enkel baby's of enkel peuters aanwezig waren. We rangschikken deze onder de horizontale groepen.

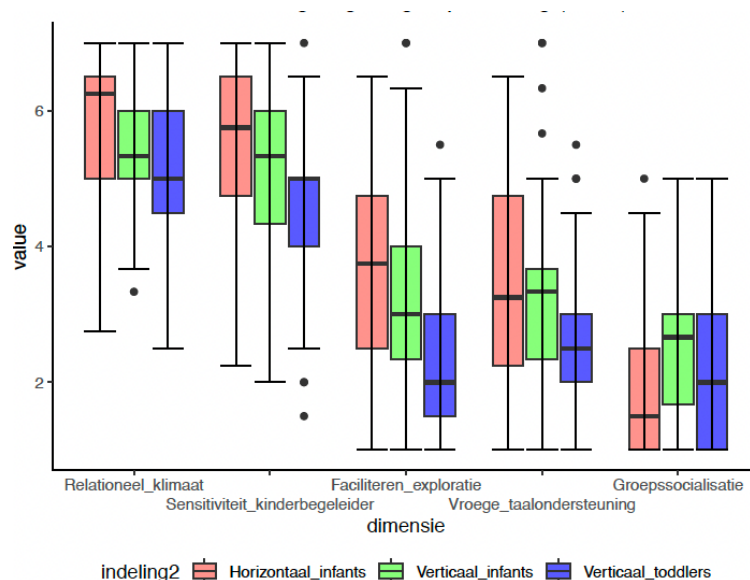
Wanneer in een groep enkel de Class Infant of enkel de Class Toddler is afgenomen, dan betekent dit dat er op dat moment geen baby's, respectievelijk peuters aanwezig waren en beschouwen we de groep als horizontaal. Wanneer beiden zijn afgenomen, betekent dit dat er zowel kinderen onder als boven de 18 maand aanwezig waren en beschouwen we de groep als verticaal. Dat betekent dat horizontale groepen, babygroepen of peutergroepen kunnen zijn. In verticale groepen zitten ze per definitie samen en deden we afzonderlijke metingen voor de baby's en de peuters in de groep.

We bekijken of het een verschil maakt of er in zo'n verticale groep meer baby's of meer peuters zitten. Dat betekent dat in onderstaande figuren:

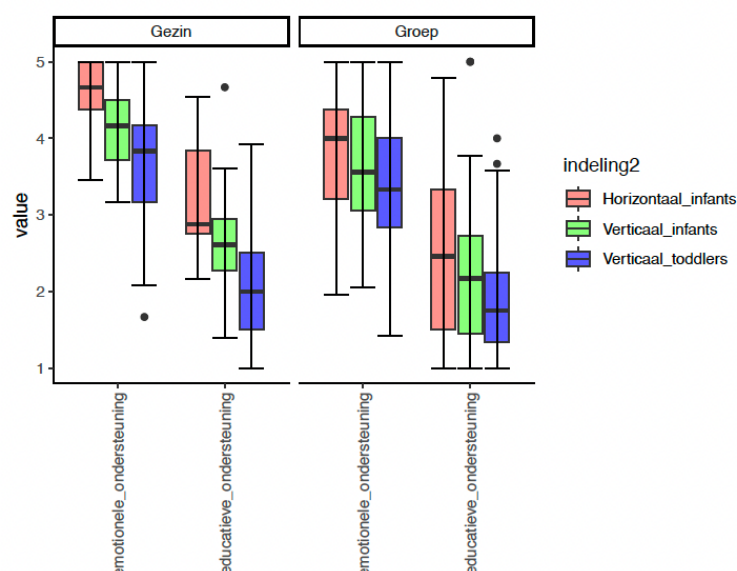
- Horizontaal staat voor een groep waar enkel baby's of enkel peuters aanwezig waren.
- Verticaal infants staat voor een groep waar baby's en peuters aanwezig waren maar met een meerderheid aan baby's.
- Verticaal toddlers staat voor een groep waar baby's en peuters aanwezig waren maar met een meerderheid aan peuters

	Gezinsopvang	Groepsopvang	Totaal
Horizontaal Infants	9	46	55
Verticaal Infants	20	29	49
Verticaal Toddlers	51	79	130

Tabel 12: Groepsindelingen per opvangvorm (CLASS Infant)

Figuur 43: Dimensiescores (CLASS Infant) en domein Groepssocialisatie volgens groepsindeling

Figuur 44: Emotionele en Educatieve ondersteuning van baby's volgens groepsindeling en per opvangvorm (CLASS Infant)

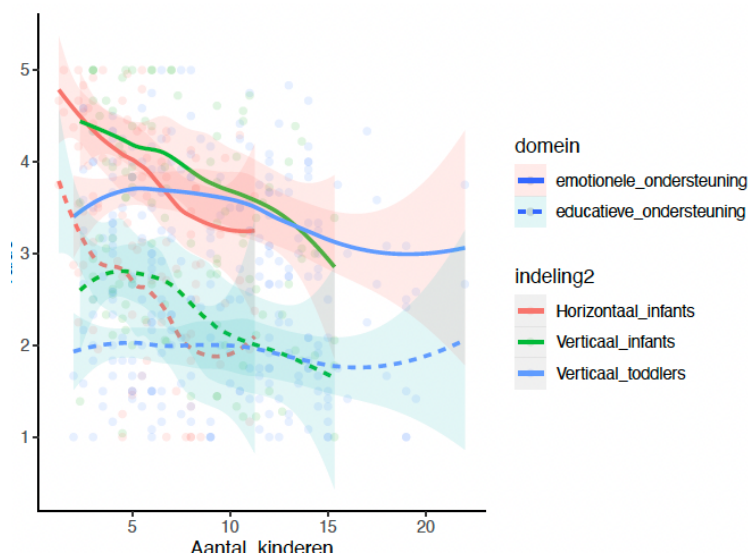
Zowel in de groepsopvang als in de gezinsopvang vinden we dezelfde eerder beschreven patronen terug. Horizontale groepen scoren beter dan verticale groepen met overwegend baby's en die scoren dan weer beter dan verticale groepen met een meerderheid aan peuters.

Hiervoor zagen we dat de groepsgrootte en de kind-begeleiderratio verband houden met de interactiekwaliteit. Daarom gaan we na of het verband met de groepsindeling niet toe te schrijven is aan verschillen in groepsgrootte en ratio tussen horizontale en verticale groepen.

		Groepsgrootte	Ratio	Aantal baby's	Aantal peuters
Horizontaal	Gezinsopvang	2,29	2,11	2,29	0
	Groepsopvang	6,17	3,43	5,99	0,19
Verticaal Infant	Gezinsopvang	4,47	4,12	2,93	1,54
	Groepsopvang	10,03	4,60	6,39	3,63
Verticaal Toddler	Gezinsopvang	4,90	4,69	1,62	3,28
	Groepsopvang	12,22	5,36	3,89	8,33

Tabel 13: Groepsgrootte en kind-begeleiderratio volgens groepsindeling en per opvangvorm (Class Infant)

Horizontale groepen zijn beduidend kleiner dan verticale groepen, ook de ratio ligt er lager. De verticale groepsoptvang met vooral peuters heeft meer kinderen in de groep. We bekijken of deze verschillen de verschillen in groepsindeling kunnen verklaren. We bekijken eerst de groepsomvang en dan de kind-begeleiderratio.

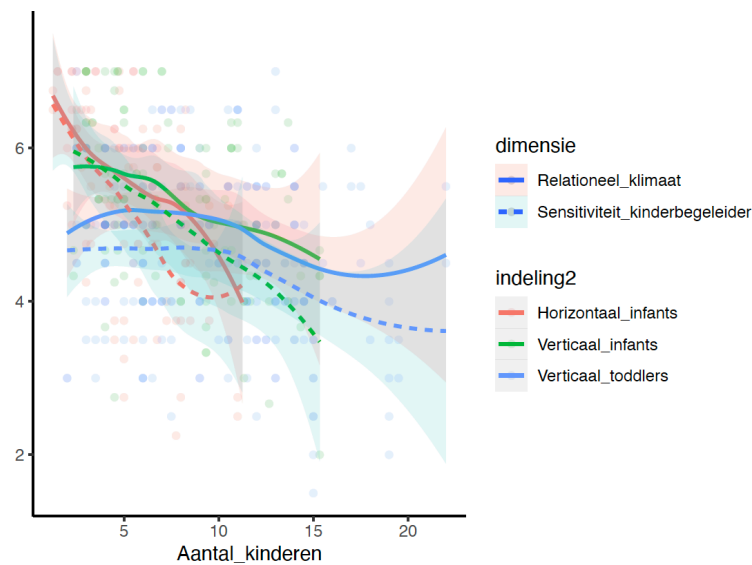

Figuur 45: Relatie tussen de groepsomvang en de groepsindeling (CLASS Infant)

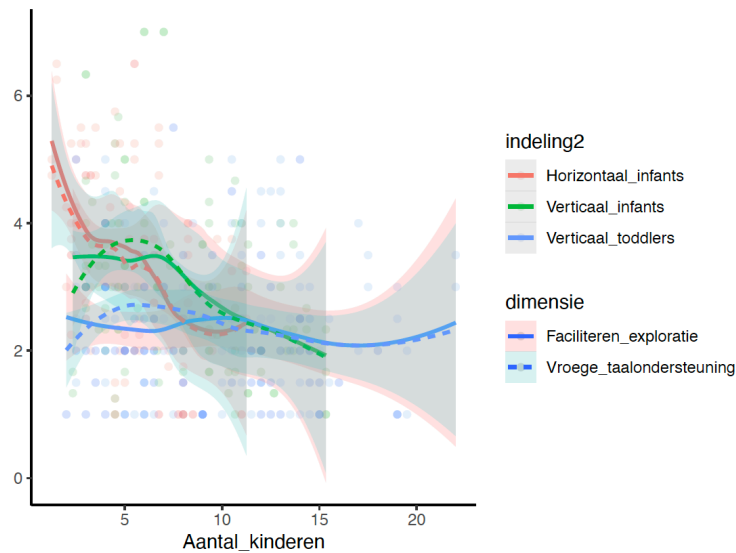
Het verschil tussen verticale en horizontale groepen is veel kleiner geworden als we rekening houden met de groepsomvang. Horizontale groepen en verticale groepen met overwegend baby's scoren ongeveer gelijklopend tot rond 6 à 7 kinderen. Tot daar scoren verticale groepen met overwegend peuters lager. Vanaf 7 kinderen verandert dit patroon. Vanaf dan zijn de scores voor baby's in beide verticale groepen gelijklopend, terwijl de scores voor baby's in horizontale groepen duidelijk lager worden. Heel opvallend is ook dat in horizontale babygroepen het aantal kinderen nooit 12 of meer is, terwijl dit bij de verticale groepen wel bestaat en die halen de scores van de verticale groepen naar beneden.

We zien echter ook dat bij heel kleine groepen, de interactie met baby's in verticale groepen met een meerderheid aan peuters heel laag scoort en de score daar zelfs stijgt met meer kinderen.

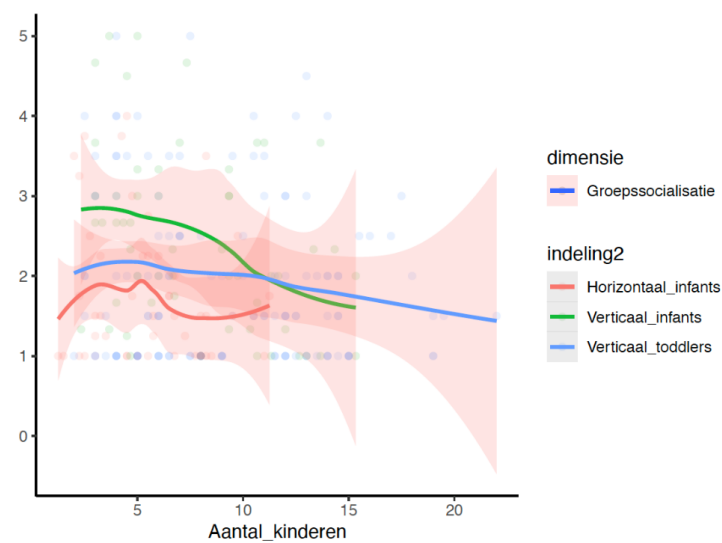
Als we de verscheidene CLASS dimensies afzonderlijk bekijken, zien we dezelfde patronen terug. Opvallend is de groepssocialisatie waar de verticale opvang het altijd beter doet dan de horizontale als de groepsomvang in rekening wordt gebracht, zo blijkt uit volgende drie figuren.

Figuur 46: Relatie tussen de groepsgrootte en de groepsindeling voor relationeel klimaat en sensitiviteit (Class Infant)

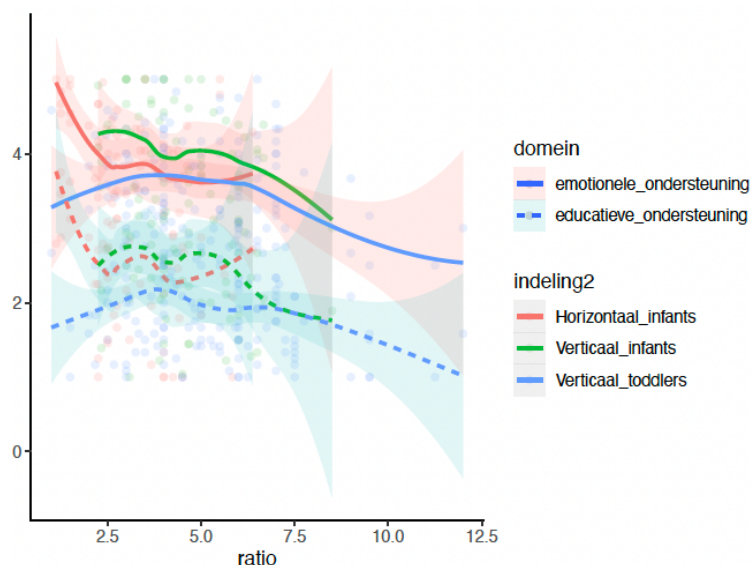

Figuur 47: Relatie tussen de groepsgrootte en de groepsindeling voor faciliteren exploratie en taalondersteuning (CLASS Infant)

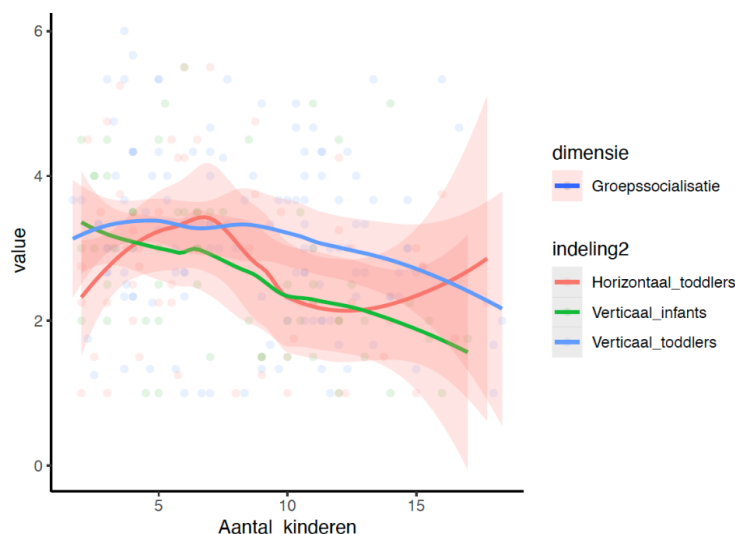
Figuur 48: Relatie tussen de groepsgrootte en de groepsindeling voor groepsocialisatie (CLASS Infant)

Het verschil tussen horizontale en beide soorten verticale groepen verdwijnt bijna volledig als de kind-begeleiderratio mee in rekening wordt gebracht (behalve bij zeer lage ratio). De emotionele en educatieve ondersteuning van baby's in horizontale groepen scoort beduidend hoger dan in verticale groepen tot een kind-begeleiderratio van ongeveer 2, maar dat is weinig betrouwbaar gezien het beperkte aantal groepen met zo een lage ratio. Bij een hogere kind-begeleiderratio scoort de interactie met baby's in verticale groepen beter. Heel opvallend is dat in horizontale groepen de ratio nooit hoger is dan 6, terwijl dit bij de verticale groepen wel bestaat en die de scores van de verticale groep naar beneden trekt op verschillende domeinen.

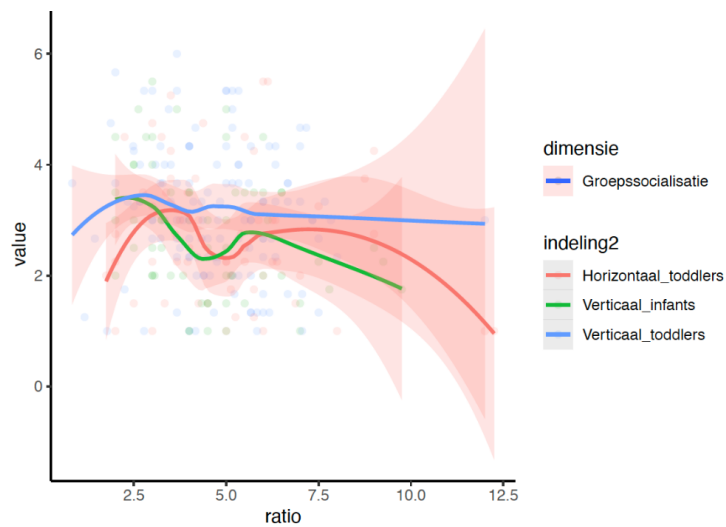

Figuur 49: Relatie tussen emotionele en educatieve ondersteuning met de kind-begeleiderratio per groepsindeling (CLASS Infant)

Als we de verscheidene CLASS dimensies afzonderlijk bekijken, zien we dezelfde patronen terug. Uitzondering is opnieuw de groepsocialisatie. Die daalt bij een hogere kind-begeleiderratio en bij grotere groepen. Verticale groepen met overwegend peuters scoren doorgaans wat beter op Groepsocialisatie. Bij grotere groepen en meer kinderen per begeleider daalt de groepsocialisatie het sterkst in verticale groepen met overwegend baby's.

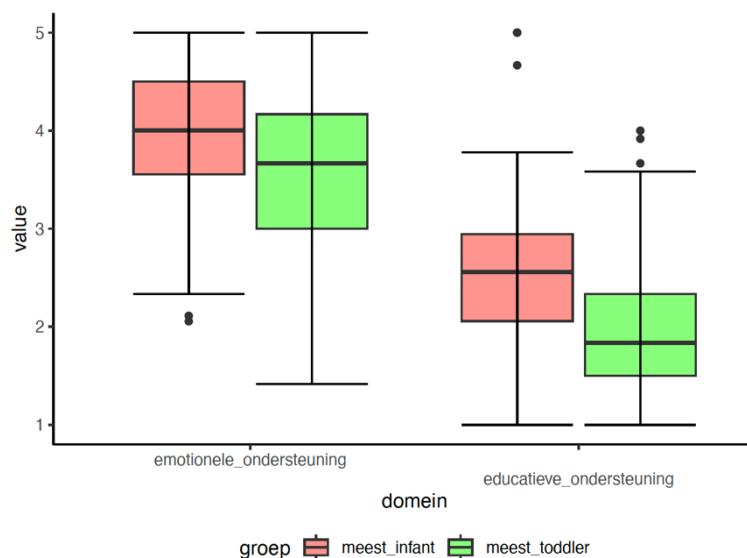
Figuur 50: Relatie tussen het domein Groepsocialisatie en groeps grootte per groepsindeling (CLASS Infant)

Figuur 51: Relatie tussen het domein Groepsocialisatie en de kind-begeleiderratio per groepsindeling (CLASS Infant)

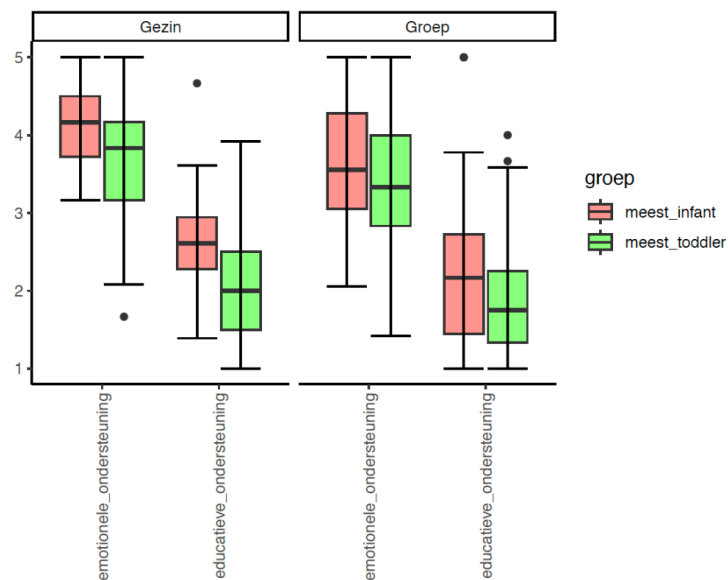
9.1 Leeftijdssamenstelling in de verticale groepen

In 179 leefgroepen werd zowel de CLASS Infant en CLASS Toddler afgenomen en waren er dus zowel baby's als peuters aanwezig, waarvan 49 met meer baby's en 130 met meer peuters.

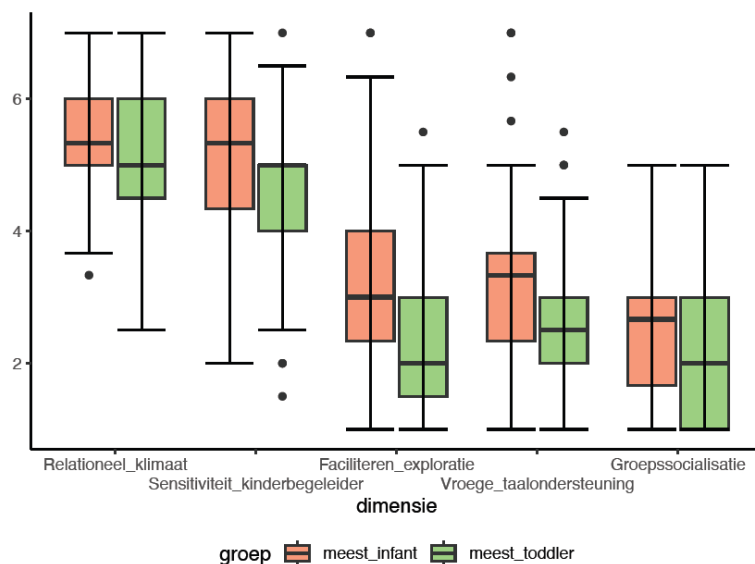

Figuur 52: Emotionele en educatieve ondersteuning volgens leeftijdssamenstelling binnen verticale groepen (CLASS Infant)

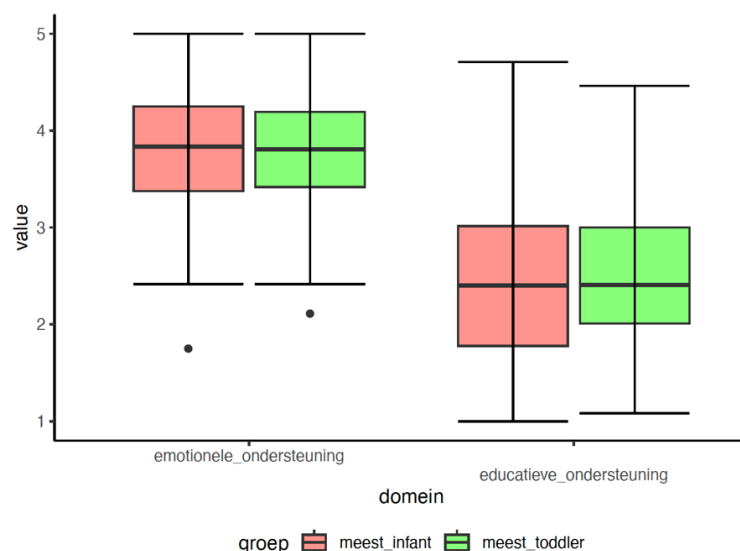
De scores voor de baby's in verticale groepen liggen iets hoger wanneer er meer baby's dan peuters zijn. Dat geldt niet enkel voor emotionele en educatieve ondersteuning, maar ook voor elk van de CLASS dimensies afzonderlijk. Het verschil (dus de betere scores voor baby's als er meer baby's dan peuters zijn) is groter in de gezinsopvang dan in de groepsopvang.

Figuur 53: Emotionele en educatieve ondersteuning volgens leeftijdssamenstelling in verticale groepen per opvangvorm (CLASS Infant)

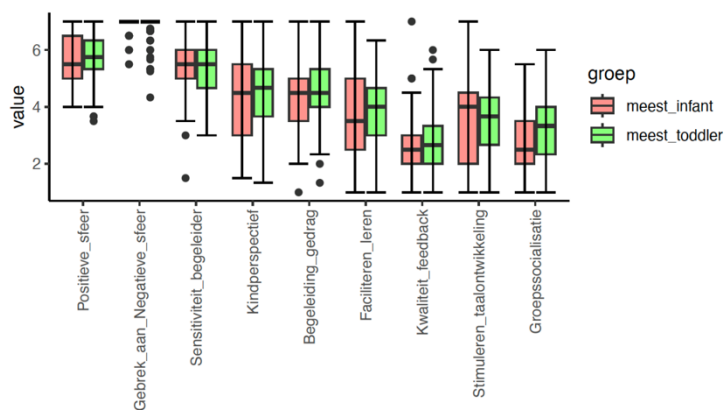

Figuur 54: Dimensiescores volgens leeftijdssamenstelling binnen verticale groepen (CLASS Infant, 7-puntenschaal) en domein Groepssocialisatie (5-puntenschaal)

Figuur 55: Emotionele en educatieve ondersteuning volgens leeftijdssamenstelling binnen verticale groepen (CLASS Toddler)

Voor de peuters maakt het minder uit of er meer baby's dan wel meer peuters zijn. Hier zien we echter wel een verschil naargelang de CLASS dimensies.

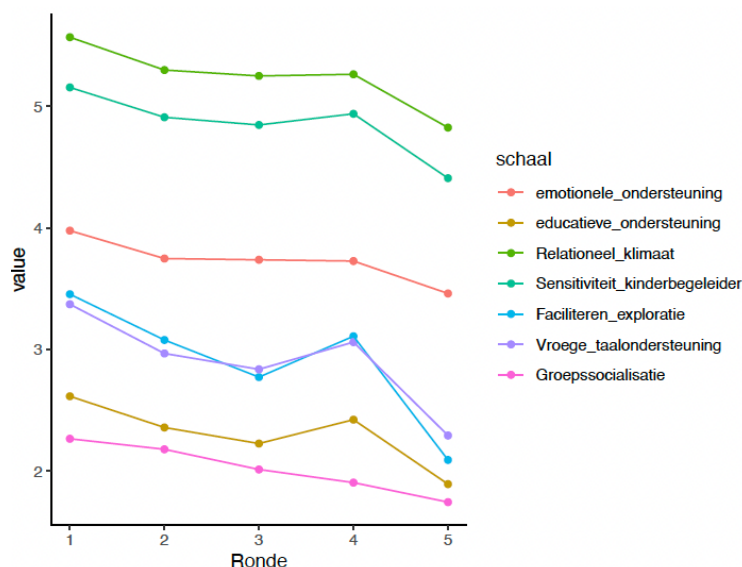
Figuur 56: Dimensiescores volgens leeftijdssamenstelling binnen verticale groepen (CLASS Toddler 7-puntenschaal) en domein Groepsocialisatie (5-puntenschaal)

Het faciliteren van de exploratie en de groepsocialisatie scoren hoger wanneer er meer peuters zijn. Het stimuleren van de taalontwikkeling scoort dan weer iets lager als er meer peuters zijn. Slechts enkele van deze vaststellingen zullen echter bevestigd worden in de meervoudige analyses (zie verder).

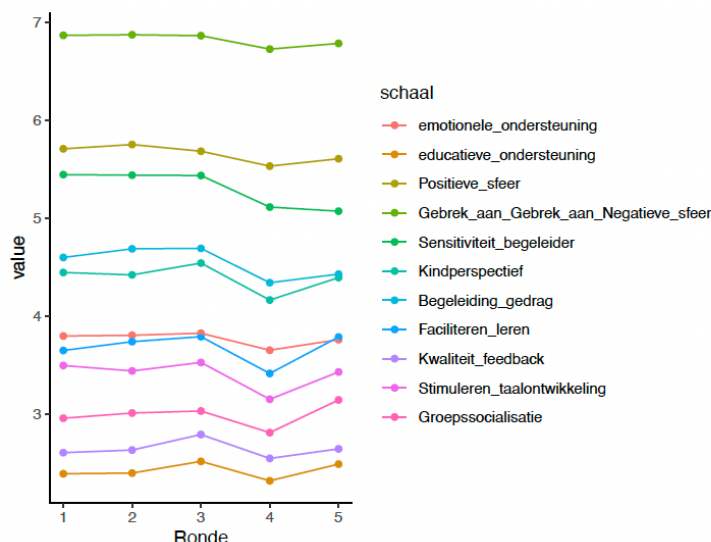
10 VERKENNING VAN DE SCHOMMELINGEN DOORHEEN DE DAG

Van elke CLASS worden in principe 4 cycli afgenomen gedurende de voormiddag. Dat was zo in 304 leefgroepen. In verticale groepen werd ook een vijfde cyclus afgenomen. Dat was het geval in 179 van die 304 leefgroepen. De waarnemingen die we hieronder beschrijven slaan dus enkel op wat de observatoren zagen *in de voormiddag* en zijn niet noodzakelijk een goede weergave van wat er zich doorheen een hele dag afspeelt.

Voor alle verbanden die we hier onder schetsen geldt dat wellicht ook een individuele factor mee kan spelen: een meer bekwame kinderbegeleider zal misschien én meer geleide activiteiten doen én tegelijk ook hogere scores halen tijdens die activiteiten. Dergelijke individuele factoren kunnen we in tijdens deze meting niet achterhalen, we zoeken hier immers vooral naar de structurele factoren die met de proceskwaliteit verband houden.

Figuur 57: Schommelingen doorheen de voormiddag bij de baby's (Class Infant)

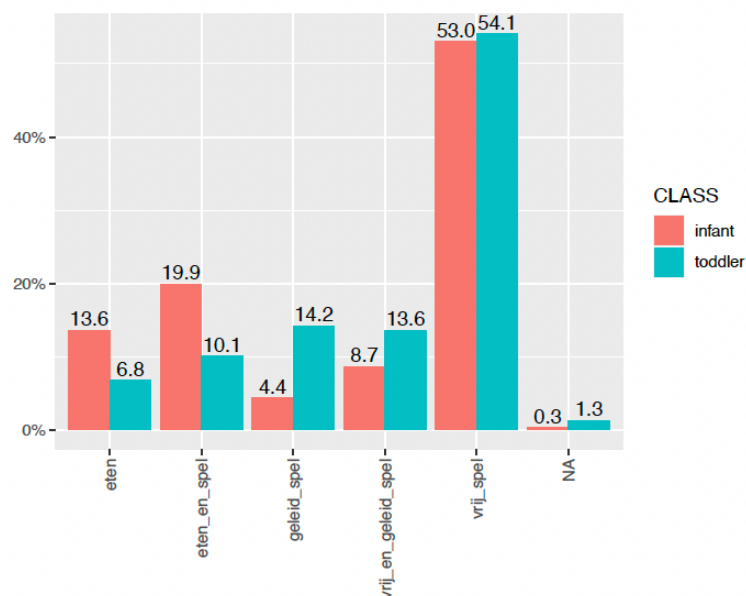

Figuur 58: Schommelingen doorheen de voormiddag bij de peuters (CLASS Toddler)

Er is een daling van de kwaliteit op alle domeinen en elke dimensie van emotionele en educatieve ondersteuning bij de baby's, maar bij de peuters lijkt dit minder het geval.

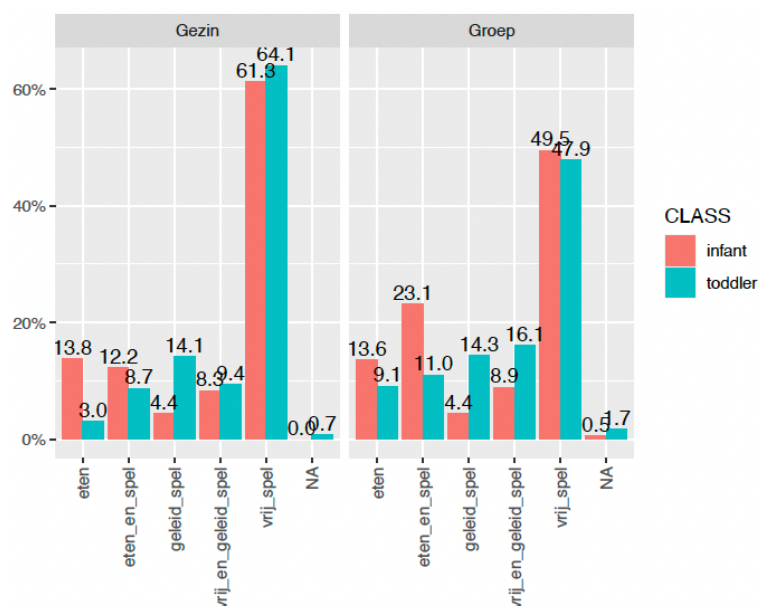
Er zijn verschillende verklaringen mogelijk voor de schommelingen gedurende de voormiddag. De nulmeting bracht aan het licht dat de kwaliteit van de betekenisvolle interacties sterk kan variëren naargelang de activiteit die plaatsvindt en die activiteiten variëren zelf ook in de loop van de voormiddag. De activiteiten werden geoperationaliseerd per CLASS-cyclus door tijdens de observatie aan te vinken of het om een eetmoment ging, een vrij spel, een geleide activiteit, of een combinatie van de voorgaande. Wij herleiden dit naar vijf categorieën: enkel

eetmoment, enkel vrij spel, enkel geleid spel, combinatie van vrij en geleid spel, combinatie van eetmoment en vrij en/of geleid spel.

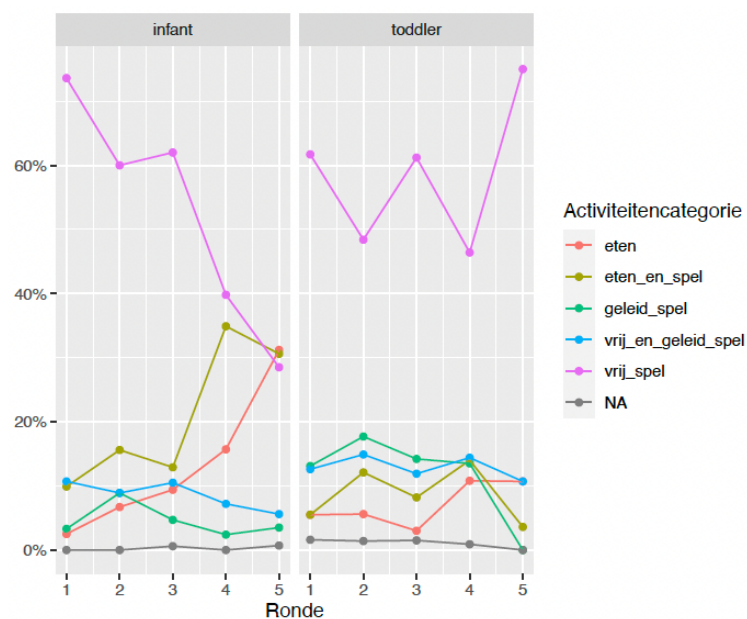
Figuur 59: Voorkomen van de verschillende activiteiten tijdens CLASS observaties

Vrij spel is het meest voorkomend bij alle kinderen. Bij baby's komt eten logischerwijze vaker voor en bij peuters is er meer geleid spel. Er zijn wat verschillen per opvangvorm.

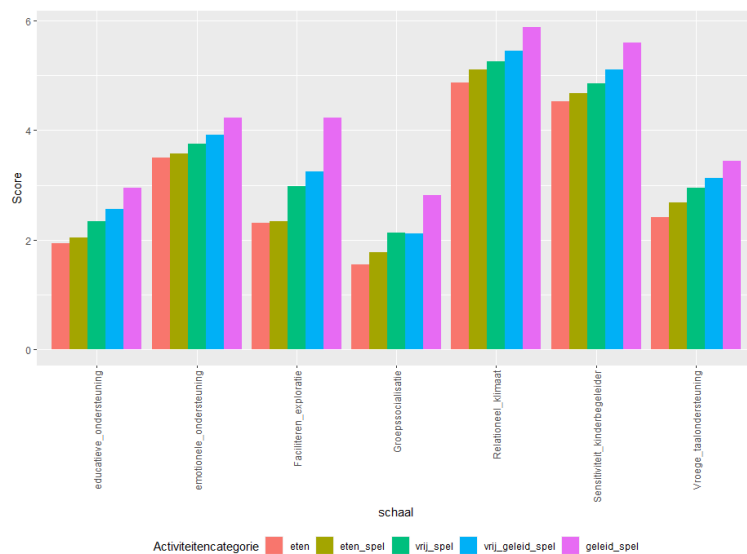
Figuur 60: Voorkomen van de verschillende activiteiten tijdens CLASS observaties per opvangvorm

In de gezinsopvang is er vaker geobserveerd bij geleid spel, in groepsopvang ging meer tijd naar vrij en geleid spel bij peuters. In de groepsopvang is er ook vaker geobserveerd tijdens het eetmoment van de peuters.

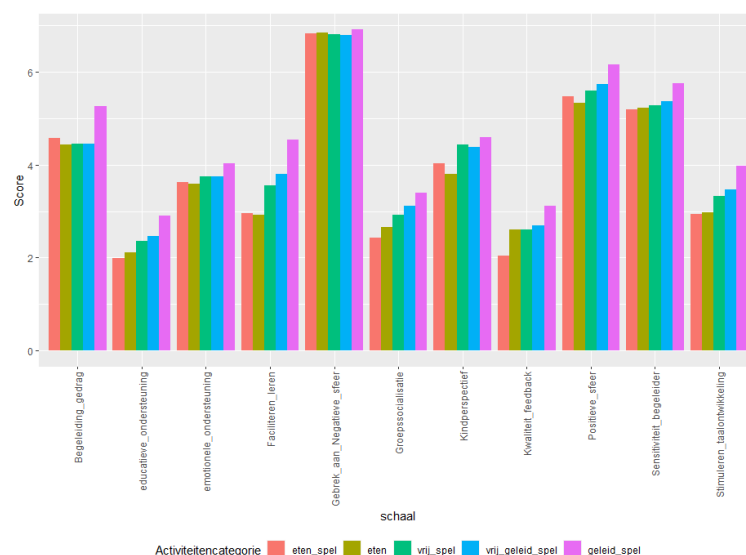
Figuur 61: Schommelingen in het voorkomen van de verschillende activiteiten tijdens CLASS observaties

Het voorkomen van activiteiten schommelt gedurende de voormiddag, wat betekent dat tijdens elke observatieronde mogelijk andere activiteiten plaatsvonden. Vrij spel daalt bijvoorbeeld systematisch bij baby's gedurende de voormiddag, maar niet bij peuters. Bij peuters is het vaker in ronde 4 dat er gegeten wordt, ronde 4 viel immers aan het einde van de voormiddag.

Figuur 62: Scores per type activiteit bij de baby's (CLASS Infant)

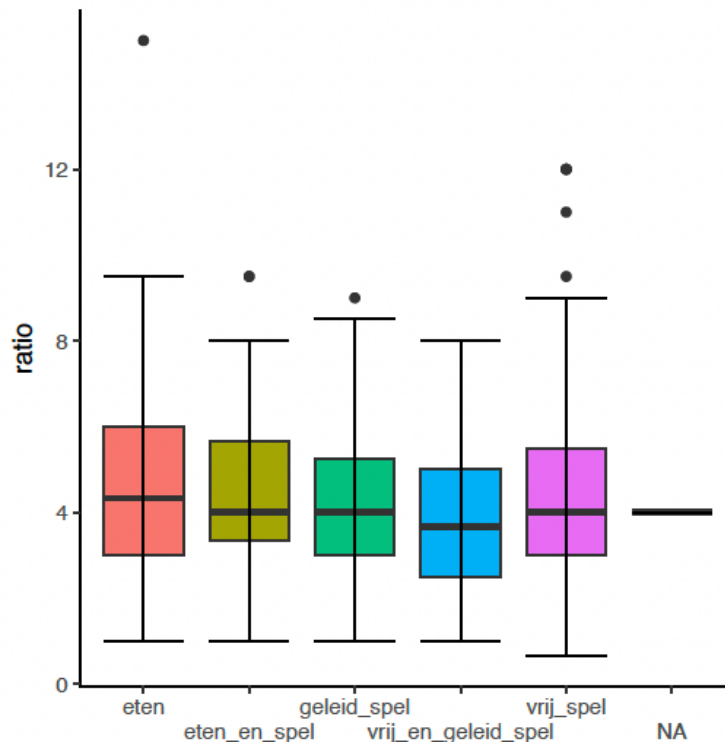
Zowel de emotionele als de educatieve ondersteuning en alle CLASS dimensies zijn het hoogst tijdens het geleid spel, gevolgd door het vrij en geleid spel. Tijdens het vrij spel scoren de aspecten van de emotionele ondersteuning nog vrij hoog, maar die van de educatieve ondersteuning een stuk minder. Tijdens de eetsituaties daalt de educatieve ondersteuning tot het laagste peil. Dat geeft aan dat het educatieve potentieel van vrije momenten en zorgmomenten net als in de nulmeting niet optimaal benut wordt.

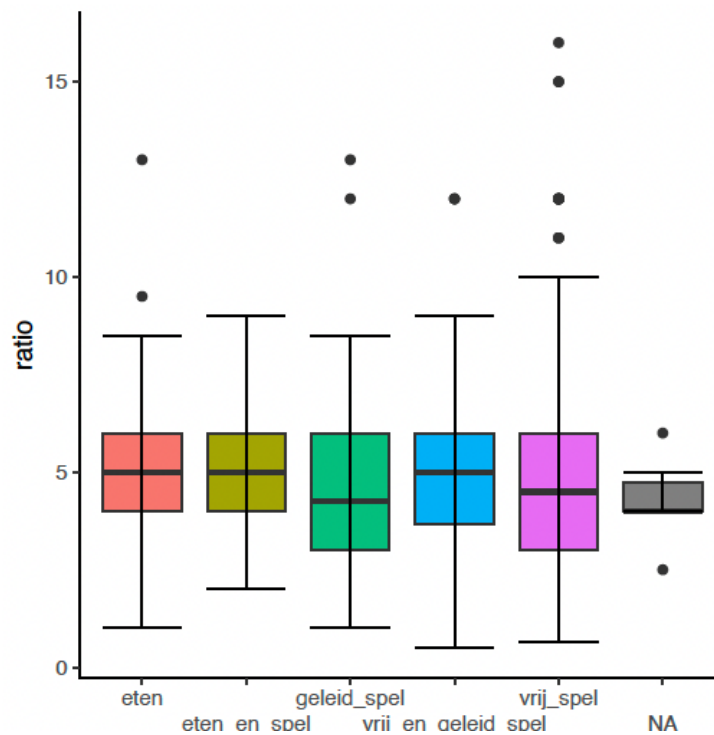
Figuur 63: Scores per type activiteit bij de peuters (CLASS Toddler)

Bij de peuters zien we een gelijkaardig beeld. De hoogste scores worden gehaald tijdens het geleid spel, gevolgd door vrij en geleid spel. Dat zijn de momenten waar essentiële dimensies voor de ontwikkeling, zoals Faciliteren van exploratie meest bevorderd worden. Bij vrij spel is er al wat minder ondersteuning en opnieuw zijn de eetmomenten de momenten met de minste ondersteuning, zowel emotioneel als educatief. Dat betekent dat we dezelfde vaststelling doen als bij de nulmeting, namelijk dat het educatieve potentieel van de zorgmomenten bij peuters beter benut kan worden en dat we dienen te bekijken of geleid spel vaker kan voorkomen.

We gaan na of het voorkomen van de verschillende activiteiten te maken heeft met de kind-begeleiderratio. Het kan immers zijn dat de effecten van de ratio die we waarnamen, gerelateerd zijn aan de impact van de ratio op het meer of minder voorkomen van bepaalde activiteiten.

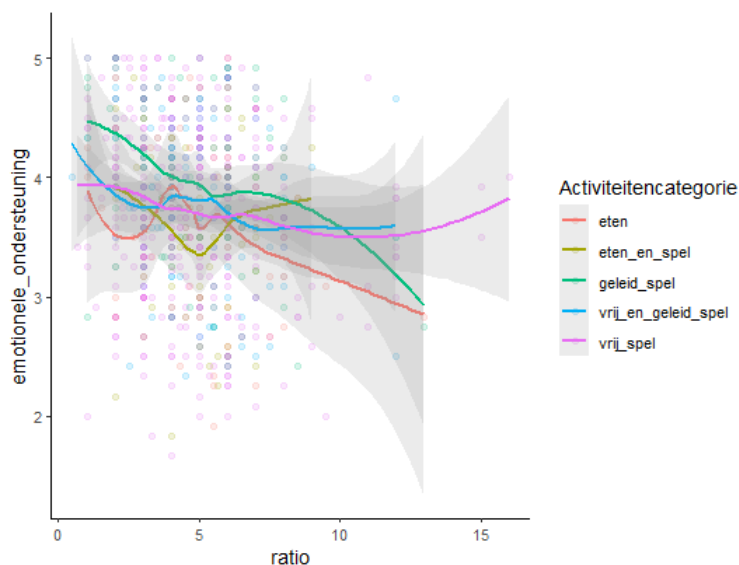
Figuur 64: Kind-begeleiderratio per activiteitencategorie (CLASS Infant)

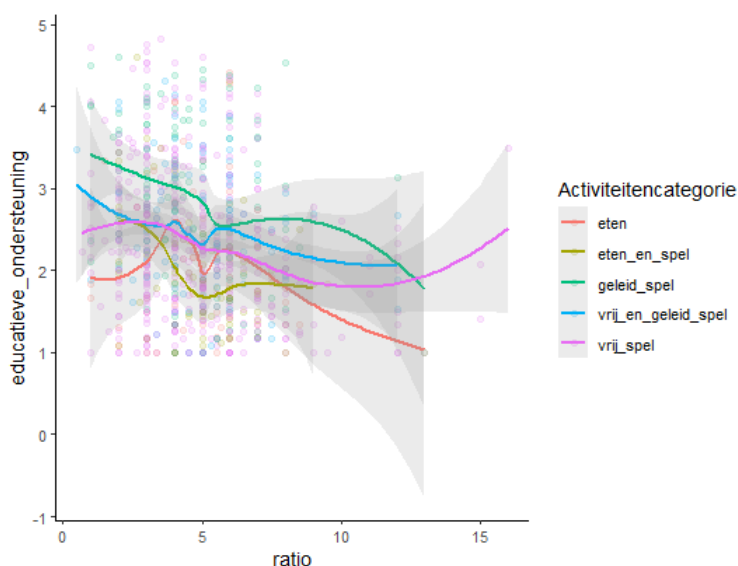
Figuur 65: Kind-begeleiderratio per activiteitencategorie (CLASS Toddler)

De verschillen zijn eerder klein. De laagste mediaan kind-begeleiderratio zien we bij vrij en geleid spel bij baby's en bij geleid spel bij peuters wat erop wijst dat als er voldoende begeleiders aanwezig zijn, er verschillende soorten activiteiten aangeboden kunnen worden. Bij geleid spel bij peuters zien we een duidelijk verband met de ratio: daar scoort de educatieve ondersteuning lager bij hogere ratio's (die ook minder voorkomen). Ander gezegd: als de kind-begeleiderratio hoog wordt, is het positieve effect van geleid spel op de emotionele en de educatieve ondersteuning minder duidelijk. Dat is ook zo voor het eetmoment. Vrij spel komt

zowel bij hoge als lage ratio's voor, maar bij hoge ratio wordt er toch vaker teruggegrepen naar vrij spel. De hoogste kind-begeleiderratio vinden we terug tijdens het eetmoment.

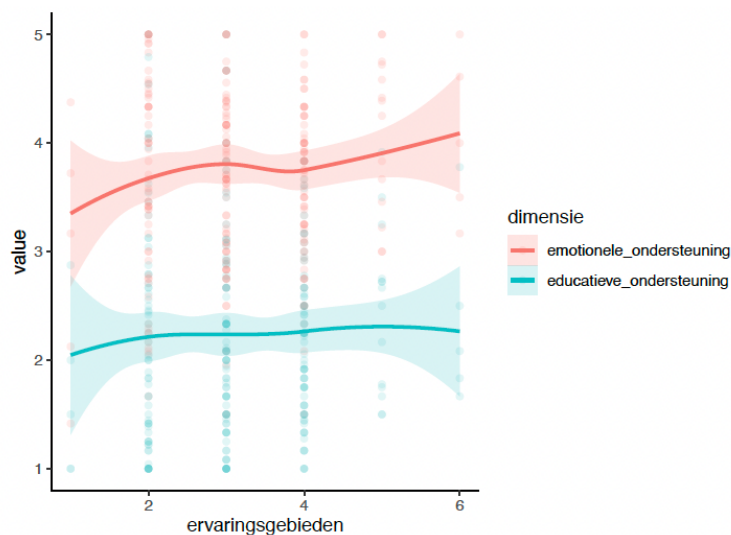

Figuur 66: Relatie tussen kind-begeleiderratio en emotionele ondersteuning per activiteit (CLASS Toddler)

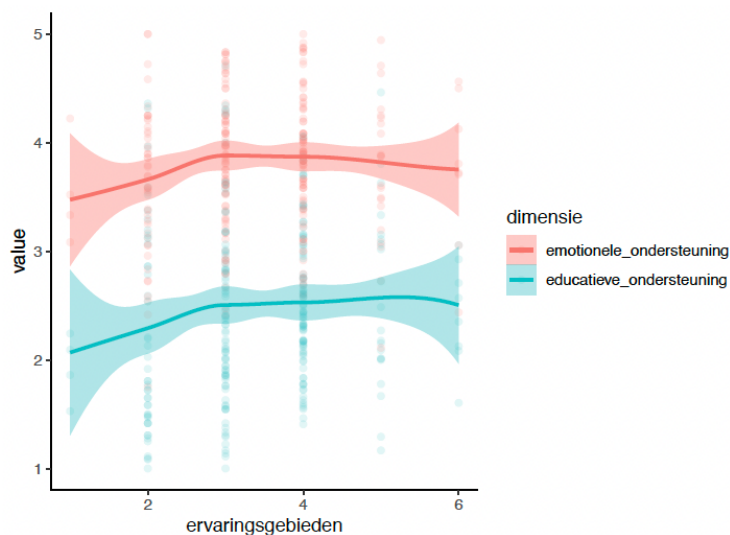

Figuur 67: Relatie tussen kind-begeleiderratio en educatieve ondersteuning per activiteit (CLASS Toddler)

De observatoren noteerden tijdens de voormiddag ook welke activiteiten kinderen deden en dus welke ervaringsgebieden van de kinderen werden aangesproken. Dat geeft een idee van de rijkdom van de ervaringen die ze opdoen over de verschillende ontwikkelingsgebieden heen, bijvoorbeeld door de variatie in het aanbod. Hier gaan we na hoe dat zich verhoudt tot de scores voor emotionele en educatieve ondersteuning.

Figuur 68: Variatie in scores emotionele en educatieve ondersteuning in functie van het aantal ervaringsgebieden bij baby's (CLASS Infant)

Figuur 69: Variatie in scores emotionele en educatieve ondersteuning in functie van het aantal ervaringsgebieden bij baby's (CLASS Toddler)

Bij de baby's is er amper een verband, bij de peuters zien we dat iets duidelijker. Er is vooral een stijging tot 3 à 4 ervaringsgebieden. Dat betekent dat wanneer de peuters meer verschillende soorten activiteiten doen, dat ook gepaard gaat met wat meer emotionele en vooral educatieve ondersteuning. Dat kan toe te schrijven zijn aan ofwel het gegeven dat bepaalde activiteiten meer ondersteuning vragen ofwel aan individuele verschillen tussen begeleiders.

11 MEERVOUDIGE ANALYSES

11.1 Algemene bevindingen

Om uit te maken welke aspecten – onafhankelijk van elkaar – samenhangen met schommelingen in de scores voor emotionele ondersteuning, educatieve ondersteuning en groepssocialisatie, voerden we een meervoudige multivariate regressieanalyse uit. De

meervoudige analyse is hier enkel nodig door de variabele 'leeftijd kinderen'. Gezien sommige opvanginitiatieven zowel een score hebben voor baby's als peuters, zijn deze scores afhankelijk. Het effect van leeftijd kinderen wordt dan ook op binnen de clusters (level 1) bekeken, terwijl alle andere effecten op clusterniveau (level 2) bekeken wordt.

Voor groeps grootte en kind-begeleiderratio nemen we het gemiddelde over de hele voormiddag (voor zover de ratio of het aantal kinderen wijzigt, bijvoorbeeld omdat sommige kinderen gaan slapen of wakker worden).

Pedagogische ondersteuning verwijst naar de omkadering van de begeleiders. Verschillende vormen van pedagogische ondersteuning staan niet los van elkaar en interfereren met elkaar. Daarom nemen we de somscore van verschillende vormen van ondersteuning zoals cursussen volgen, deelnemen aan een pedagogisch netwerk, werkbezoeken en dergelijke. We beschouwen dat als een indicator van pedagogische ondersteuning.

We nemen daarnaast ook de aanwezigheid van pedagogische coaching op, maar moeten dit voorzichtig interpreteren. Een proefanalyse toonde dat de associatie met pedagogische coaching niet duidelijk was. Dat heeft ermee te maken dat we geen maatstaf hebben voor de intensiteit van de coaching en voor de manier waarop die gebeurt. Een ja-neen vraag (in zelfrapportage) is wellicht te oppervlakkig om die impact te kunnen vaststellen. Uit de contextvragenlijst is bovendien gebleken dat het coachen van pedagogische thema's minder voorkomt dan men van de coach had verwacht.

Omdat verschillende kindkenmerken (thuis taal, sociaaleconomische status, origine, ...) te sterk samenhangen om ze samen in het analysemodel te laten, beperken we ons tot het kindkenmerk waarvan het meest verwacht kan worden dat het een rol speelt bij de interactie met de kinderbegeleiders: de thuis taal.

Bij de baby's wordt een kwart tot een derde van de variantie in de scores op emotionele en educatieve ondersteuning verklaard door de variabelen die in de analyse zijn opgenomen (de linker kolom). Dat betekent nog steeds dat een groot deel van de verschillen in waargenomen kwaliteit door andere variabelen worden verklaard (bijvoorbeeld interpersoonlijke verschillen). Dit is slechts deels vergelijkbaar met de nulmeting, waar de verklaarde variantie voor emotionele ondersteuning .26 was, maar die voor educatieve ondersteuning hoger lag met .38.

Bij de peuters is de verklaarde variantie lager en wordt dus minder variantie in de scores verklaard door de opgenomen variabelen: slechts zo'n 10% voor emotionele ondersteuning, bijna 20% voor educatieve ondersteuning. Ter vergelijking: voor de wetenschappelijke nulmeting was dat respectievelijk 24% en 21%.

Wat we zien in de meervoudige analyses (en dus wat is geassocieerd met de kwaliteit van de interacties als alle andere aspecten gelijk blijven) is dat de observatieronde geassocieerd is met alle domeinen bij de baby's en met de emotionele ondersteuning bij de peuters. Dat betekent dat de kwaliteit van de interacties daalt tijdens de voormiddag: hoe later in de voormiddag, hoe lager de scores.

11.2 Bevindingen voor baby's:

Wat betreft de baby's zien we dat betere scores voor **emotionele ondersteuning bij baby's** geassocieerd zijn met kleinere groepen en meer ervaringsgebieden die aangesproken worden in de loop van de voormiddag maar deze scores dalen in de loop van de voormiddag.

De **educatieve ondersteuning bij baby's** is dan weer geassocieerd met de groepsindeling: ze is lager in verticale groepen met een meerderheid peuters. Ze is ook lager in groepen met meer anderstalige kinderen. En de scores die behaald worden, dalen in de loop van de voormiddag (hoe later in de voormiddag, hoe lager). Ze houden ook verband met de ratio: hoe meer kinderen per volwassene, hoe lager de score.

De **groepssocialisatie bij baby's** is eveneens geassocieerd met de groepsindeling: ze is best in verticale groepen met meerderheid aan baby's en het minst in verticale groepen met een meerderheid aan peuters. Een betere groepssocialisatie is geassocieerd met meer ervaringsgebieden. Ze is ook lager in groepen met meer anderstalige kinderen. Ze is positief geassocieerd met de aanwezigheid van een coach en met meer pedagogische ondersteuning. Ze daalt in de loop van de voormiddag.

11.3 Bevindingen voor peuters:

Wat betreft de peuters zien we dat de **emotionele ondersteuning bij peuters** positief geassocieerd is met pedagogische ondersteuning van de kinderbegeleiders.

De **educatieve ondersteuning bij peuters** is eveneens positief geassocieerd met meer pedagogische ondersteuning van de begeleiders. Maar ze is negatief geassocieerd met meer anderstalige kinderen.

De **groepssocialisatie bij peuters** is geassocieerd met de indeling: horizontale groepen hebben doorgaans een wat lagere score dan verticale groepen met een meerderheid aan peuters. Ze is positief geassocieerd met meer ervaringsgebieden en met meer pedagogische ondersteuning. Maar ze is ook negatief geassocieerd met meer anderstalige kinderen.

Anders gezegd: als alle andere variabelen gelijk blijven, dan

- is er voor de meeste domeinen een negatief verband met de **observatieronde**: scores dalen in de loop van de voormiddag.
- heeft **pedagogische ondersteuning** van de kinderbegeleiders een positief verband met meerdere kwaliteitsdomeinen
- gaan meer kwalitatieve interacties vaak samen met meer verschillende **ervaringsgebieden** van de kinderen
- doen **groeps grootte** en **kind-begeleiderratio** er sterker toe bij de baby's dan bij de peuters. In de leefgroepen met peuters zien we wel eenzelfde trend, maar die is niet significant wanneer alle andere factoren constant gehouden worden.
- Zien we een negatief verband met de **thuis taal** van de kinderen. Dat betekent dat als er veel kinderen met een andere thuis taal in de groep zitten, de kinderbegeleiders het blijkbaar moeilijker hebben om eenzelfde educatieve ondersteuning te bieden en in

dezelfde mate zorg te dragen voor de groepssocialisatie, zowel bij baby's als bij peuters.

11.4 Multivariate analyse van de baby's (CLASS Infant)

Onderstaand geven we tabellen weer van de multivariate analyses bij baby's. Wanneer de p-waarde kleiner is dan .001, worden er drie sterretjes aan toegevoegd. Wanneer de p-waarde kleiner is dat 0.01, worden er twee sterretjes aan toegevoegd. Wanneer de p-waarde kleiner is dat 0.05, worden er één sterretje aan toegevoegd

	Emotionele ondersteuning Baby's (CLASS Infant) R ² = 0.257				Educatieve ondersteuning Baby's (CLASS Infant) R ² = 0.264			
	β	Std.Err	z-value	p	β	Std.Err.	z-value	p-waarde
Observatieronde	-0,070	0,020	-3,554	0,000***	-0,103	0,024	-4,334	.000***
Opvangvorm (groep vs gezin)	-0,093	0,198	-0,471	0,638	-0,194	0,214	-0,904	.366
Subsidietrap (IKT vs niet-IKT)	0,085	0,124	0,687	0,492	0,084	0,134	0,624	.533
Verticaal meer baby (vs horizontaal)	0,176	0,172	1,019	0,308	0,005	0,186	0,028	.977
Verticaal meer peuter (vs baby)	-0,223	0,175	-1,277	0,202	-0,528	0,189	-2,795	.005**
Groepsgrootte	-0,046	0,023	-1,993	0,046*	-0,022	0,025	-0,860	.390
Kind-begeleiderratio	-0,066	0,039	-1,693	0,090	-0,086	0,042	-2,037	.042*
Aantal ervarings- gebieden	0,118	0,053	2,221	0,026*	0,108	0,058	1,869	.062
Aanwezigheid coach	0,057	0,136	0,421	0,673	0,093	0,144	0,643	.520
Thuis taal	-0,002	0,004	-0,666	0,505	-0,009	0,004	-2,430	.015*
Pedagogische ondersteuning	0,044	0,046	0,969	0,333	0,075	0,049	1,531	.126

Tabel 14: Meervoudige analyse van emotionele en educatieve ondersteuning Class Infant

Totale steekproef (N = 304)	Groepssocialisatie baby's (CLASS Infant) R ² = 0.331			
	β	Std.Err	z-value	p
Observatieronde	-0,073	0,018	-4,139	.000***
Opvangvorm (groep vs gezin)	-0,205	0,159	-1,291	.197
Subsidietrap (IKT vs niet-IKT)	0,024	0,100	0,238	.812
Verticaal meer baby (vs horizontaal)	0,499	0,138	3,629	.000***
Verticaal meer peuter (vs baby)	0,247	0,141	1,758	.079
Groepsgrootte	-0,026	0,019	-1,363	.173
Kind-begeleiderratio	-0,034	0,032	-1,081	.280
Aantal ervarings- gebieden	0,140	0,043	3,240	.001**
Aanwezigheid coach	0,227	0,101	2,241	.025*
Thuis taal	-0,010	0,003	-3,627	.000***
Pedagogische ondersteuning	0,093	0,035	2,648	.008**

Tabel 15: Meervoudige analyse van Groepssocialisatie Class Infant

11.5 Multivariate analyse van de peuters (CLASS Toddler)

Onderstaand geven we tabellen weer van de multivariate analyses bij peuters. Wanneer de p-waarde kleiner is dan .001, worden er drie sterretjes aan toegevoegd. Wanneer de p-waarde kleiner is dat 0.01, worden er twee sterretjes aan toegevoegd. Wanneer de p-waarde kleiner is dat 0.05, worden er één sterretje aan toegevoegd.

Totale steekproef (N = 304)	Emotionele ondersteuning Peuters (CLASS Toddler) R ² = 0.097				Educatieve ondersteuning Peuters (CLASS Toddler) R ² = 0.189			
	β	Std.Err	z-value	p	β	Std.Err.	z-value	p
Observatieronde	-0,050	0,013	-3,735	0,000***	-0,036	0,026	-1,379	.168
Opvangvorm (groep vs gezin)	-0,111	0,162	-0,684	0,494	-0,156	0,200	-0,779	.436
Subsidietrap (IKT vs niet-IKT)	-0,035	0,100	-0,354	0,724	-0,015	0,124	-0,121	.903
Verticaal meer baby (vs horizontaal)	0,078	0,122	0,641	0,521	0,046	0,151	0,307	.759
Verticaal meer peuter (vs baby)	-0,027	0,106	-0,259	0,795	0,076	0,131	0,577	.564
Groepsgrootte	-0,034	0,019	-1,833	0,067	-0,041	0,023	-1,789	.074
Kind-begeleiderratio	-0,014	0,028	-0,492	0,623	-0,058	0,035	-1,653	.098
Aantal ervarings- gebieden	0,014	0,041	0,334	0,739	0,084	0,051	1,657	.098
Aanwezigheid coach	0,020	0,104	0,192	0,847	-0,029	0,124	-0,237	.813
Thuismaal	-0,002	0,003	-0,867	0,390	-0,008	0,003	-2,291	.022*
Pedagogische ondersteuning	0,081	0,037	2,183	0,029*	0,111	0,045	2,475	.013*

Tabel 16: Meervoudige analyse van emotionele en educatieve ondersteuning Class Toddler

Totale steekproef (N = 304)	Groepssocialisatie peuters (CLASS Toddler) R ² = 0.170			
	β	Std.Err	z-value	p
Observatieronde	-0,011	0,016	-0,713	.476
Opvangvorm (groep vs gezin)	0,024	0,193	0,127	.899
Subsidietrap (IKT vs niet-IKT)	0,083	0,120	0,694	.488
Verticaal meer baby (vs horizontaal)	0,091	0,146	0,627	.530
Verticaal meer peuter (vs baby)	0,272	0,126	2,163	.031*
Groepsgrootte	-0,040	0,022	-1,816	.069
Kind-begeleiderratio	-0,019	0,034	-0,569	.569
Aantal ervarings- gebieden	0,160	0,049	2,187	.029*
Aanwezigheid coach	-0,166	0,118	-0,982	.326
Thuismaal	-0,009	0,003	-2,643	.008**
Pedagogische ondersteuning	0,091	0,043	2,114	.035*

Tabel 17: Meervoudige analyse van Groepssocialisatie Class Toddler

12 BESLUIT

12.1 Algemene vaststellingen

De **emotionele ondersteuning** varieert van matig tot goed. Anders gezegd: in de meeste leefgroepen, zowel in de gezinsopvang als in de groepsovang wordt er matig tot goed gezorgd voor de baby's en voor de peuters. Zowel voor de baby's als voor de peuters is de emotionele ondersteuning verbeterd in vergelijking met de nulmeting.

De **educatieve ondersteuning** is een stuk minder goed. Een ruime meerderheid van de geobserveerde leefgroepen scoort in de lage range voor wat betreft het faciliteren van exploratie of de taalondersteuning van de baby's. Dat is ook zo voor de kwaliteit van feedback bij de peuters. De educatieve ondersteuning van de baby's is verslechterd tegenover de nulmeting, maar verbeterd voor wat de peuters betreft.

De **groepssocialisatie** is een nieuw domein. Ze is ontwikkeld door onderzoekers van de Universiteit Utrecht en behoort niet tot het CLASS instrument. Dit domein scoort een wezenlijk ander onderdeel van de manier waarop de volwassenen met de kinderen omgaan en voegt daarom iets unieks toe. Ze bekijkt immers hoe de volwassenen het samenleven in groep bevorderen en kinderen helpen om zich van mekaar bewust te zijn en met elkaar rekening te houden. De groepssocialisatie is doorgaans zwak. Er wordt niet veel aandacht geschonken aan het stimuleren van het groepsgevoel.

De meervoudige analyse geeft aan dat er globaal genomen geen verschillen zijn tussen groepsopvang en gezinsopvang. Als er al verschillen waargenomen worden, dan worden die eerder verklaard door groepsgrootte, kind-begeleiderratio en andere factoren dan door de opvangvorm zelf.

Samengevat:

1. De emotionele ondersteuning is doorgaans voldoende tot goed.
2. De educatieve ondersteuning is matig tot zwak.
3. De kwaliteit van de interacties is erop vooruitgegaan sinds de nulmeting, behalve de educatieve ondersteuning van baby's, die is gedaald.
4. Er wordt weinig aandacht geschonken aan het groepsgevoel en het stimuleren van de aandacht van de kinderen voor elkaar.
5. Bij gelijke omstandigheden (groepsgrootte, kind-begeleiderratio, pedagogische ondersteuning van de begeleider, aantal anderstalige kinderen, ...) zijn er geen verschillen tussen groepsopvang en gezinsopvang.

Verder onderzoek met volgende MeMoQ metingen zal nodig zijn om de trends al dan niet te bevestigen. Men zou kunnen veronderstellen dat de stijging verklaard wordt doordat de steekproef selectiever is. Er is immers een groter aantal weigeringen dan in de nulmeting. Voor de gezinsopvang zonder sociaal statuut is het aantal weigeringen tot deelname stabiel gebleven op bijna de helft. Maar voor alle andere opvangvormen is het aantal weigeringen tot deelname minstens verdubbeld.

	Wetenschappelijke nulmeting	Wetenschappelijke éénmeting
Groepsopvang IKT	9%	21%
Groepsopvang Niet IKT	17%	32%
Gezinsopvang IKT	21%	42%
Gezinsopvang Niet IKT	43%	41%

Tabel 18: Percentage weigeringen in de wetenschappelijke nulmeting versus de wetenschappelijke éénmeting

Die grote stijging van het aantal weigeringen zou er kunnen op wijzen dat de steekproef van de wetenschappelijke éénmeting selectiever is dan die van de wetenschappelijke nulmeting. We toetsten of er een vertekening is op vlak van aantal voorzieningen in handhaving en stelden vast dat er geen verschil is tussen de voorzieningen die weigerden en degenen die deelnamen. In het methodologisch deelrapport kunnen hier meer details worden over gevonden. We kunnen besluiten dat in elk geval op dat vlak de steekproef niet selectief is. Het is daarom dus aannemelijk dat de stijging die we zien ook een reële stijging weergeeft.

12.2 Daling doorheen de dag en activiteiten

Zowat alle scores dalen doorheen de voormiddag, vooral in de groepsopvang. Dat heeft wellicht te maken met welke activiteiten wanneer doorgaan. Eetmomenten komen bijvoorbeeld eerder aan het einde van de voormiddag voor.

Er zijn ook immers verschillen inzake emotionele en educatieve ondersteuning naargelang de activiteiten die plaatsvinden. Tijdens het vrij spel scoren de aspecten van de emotionele ondersteuning nog vrij hoog, maar die van de educatieve ondersteuning een stuk minder. Tijdens de eetsituaties daalt zowel de emotionele als de educatieve ondersteuning tot het laagste peil. Dat geeft aan dat het educatieve potentieel van vrije momenten en zorgmomenten nog niet optimaal benut wordt.

Bij geleide activiteiten is de kwaliteit van de interacties doorgaans goed. Tegelijk stellen we vast dat die geleide activiteiten, zowel bij peuters als bij baby's, niet zo vaak zijn voorgekomen tijdens de observatieperiode (voormiddag). Dat betekent dat er nog verschillende acties kunnen ondernomen worden om te maken dat baby's en peuters meer baat bij hun ontwikkeling zouden hebben tijdens hun verblijf in de kinderopvang:

- In opleiding en bijscholing kunnen de kinderbegeleiders meer alert worden gemaakt op het educatieve potentieel van zorgmomenten zoals de eetmomenten. Ze moeten ook beter ondersteund worden in het reflecteren over hoe ze ook tijdens vrij spel kinderen emotioneel en educatief kunnen ondersteunen en hen bij de groep kunnen betrekken.
- De organisatie van de leefgroep kan bekeken worden om meer geleide activiteiten mogelijk te maken en om de organisatie van eetmomenten zo aan te pakken dat er meer ruimte is voor positieve interacties. Dat heeft uiteraard ook te maken met de aanwezigheid van voldoende personeel.

12.3 Groepsgrootte en kind-begeleiderratio doen ertoe

Groepsgrootte en kind-begeleiderratio doen er beiden toe, ook afzonderlijk van elkaar. Dat was ook een uitgangspunt van de benchmark studie die door de overheid was besteld en die bevestigde dat Vlaanderen voor de beide criteria zwak staat in vergelijking met andere Europese landen⁸. Bij een stijging van de groepsgrootte zien we een daling van de pedagogische kwaliteit, zowel bij gezins- als bij groepsopvang op zowat alle dimensies, behalve voor het domein groepssocialisatie.

Dat geldt evenzeer voor de kind-begeleiderratio. In de meervoudige analyse zijn de effecten van groepsgrootte en ratio niet altijd even helder. Dat is mogelijk te wijten aan het verband tussen groepsgrootte, ratio en leeftijdssamenstelling van de leefgroep. Bij een kind-begeleiderratio vanaf 1 volwassene per 4 kinderen bij de baby's en per 5 kinderen bij de peuters dalen de scores voor de meeste dimensies en boven een ratio van 1 op 7 is de daling nog duidelijker bij de peuters. De invloed van de ratio is duidelijker bij de baby's dan bij de peuters. Het verband met de groepsgrootte is dan weer duidelijker bij de peuters dan bij de baby's: in grote groepen daalt de kwaliteit.

Bij de peuters zien we ook een verband tussen de ratio en de kwaliteit van de interacties tijdens de geleide activiteiten. Daar waar geleide activiteiten doorgaans hoog scoren voor educatieve ondersteuning, zien we dat de kwaliteit van die educatieve ondersteuning daalt bij een toenemend aantal kinderen per begeleider.

Voor beide (kind-begeleiderratio en groepsgrootte) is het verband minder duidelijk in de gezinsopvang dan in groepsoopvang. Dat is ook logisch, omdat er in de gezinsopvang veel minder variatie in ratio en groepsgrootte voorkomt.

12.4 Groepssamenstelling

De geobserveerde verschillen tussen verticale en horizontale groepen worden zelden verklaard door de groepsindeling (horizontaal of verticaal). Anders gezegd: voor de interactiekwaliteit (emotionele en educatieve ondersteuning) **doet het er niet veel toe** of de groepen horizontaal of verticaal zijn. Dit blijkt onder meer uit het feit dat verticale leefgroepen in de gezinsopvang beter scoren dan horizontale leefgroepen in de groepsoopvang. De verschillen blijken in grote mate verklaard te kunnen worden door de ratio. **De kind-begeleiderratio is in verticale leefgroepen in de groepsoopvang vaker (te) hoog.** Op basis van deze data kan men pleiten voor verticale groepen, want dit bevordert de groepssocialisatie, *op voorwaarde* dat de groepen niet te groot gemaakt worden en vooral dat er voldoende begeleiders voorzien worden.

De samenstelling van verticale groepen (meer baby's of meer peuters) heeft een ander verband bij de baby's dan bij de peuters. De begeleiders zijn in verticale groepen beter in staat om emotionele en educatieve ondersteuning te bieden aan baby's als de baby's in de meerderheid zijn. De verschillen worden vooral belangrijk als er weinig kinderen zijn. Bij grotere groepen (en dus lagere scores) worden de verschillen kleiner. Kortom: **voor baby's zijn kleine groepen** (max 7 kinderen) **met een minderheid aan peuters het best.**

Voor de peuters zien we een ander beeld. Daar zijn de verschillen groter in de groepsoopvang dan in de gezinsopvang en worden ze vooral belangrijk bij grotere groepen. Als de groep groter wordt, hebben peuters er meer baat bij dat er meer peuters dan baby's zijn, maar die verschillen houden geen stand wanneer alle andere factoren mee betrokken worden in de analyses.

12.5 Pedagogische ondersteuning van de kinderbegeleiders

We zien weinig relaties met afzonderlijke vormen van pedagogische ondersteuning. Daar is de data-verzameling – ondanks de aanpassingen aan de vragenlijst – wellicht niet accuraat genoeg voor. Het gaat uitsluitend om zelfrapportage en niet om aspecten die door de onderzoekers geobserveerd zijn. De intensiteit en kwaliteit van de pedagogische ondersteuning konden we dus niet beoordelen.

We zien in de meervoudige analyses wel een uniek verband (bij gelijke andere factoren) tussen het aantal vormen van pedagogische ondersteuning die in een locatie plaats hebben enerzijds en de kwaliteit van meerdere domeinen in de betrokken leefgroep anderzijds. Meer vormen van pedagogische ondersteuning gaan samen met een betere interactiekwaliteit.

Naast die optelsom van vormen van pedagogische ondersteuning (vorming en dergelijke) is ook het voorkomen van pedagogische coaching apart opgenomen. In de onderzoeksliteratuur zijn heel wat interventies beschreven van pedagogische coaching die een aantoonbaar effect hebben op de pedagogische kwaliteit⁹. Dat we die effecten hier niet even duidelijk terugvinden, heeft er wellicht mee te maken dat de coaching die plaatsvindt te weinig intensief en te weinig pedagogisch is om de effecten te kunnen vaststellen.

12.6 Thuistaal

Wanneer er meer anderstalige kinderen in de leefgroep aanwezig zijn, daalt vaak de pedagogische kwaliteit vooral op vlak van de educatieve ondersteuning en de groepssocialisatie. Dat betekent dat we leefgroepen met meer anderstalige kinderen extra dienen te ondersteunen (via vorming over meertaligheid, via pedagogische begeleiding van de kinderbegeleiders, via een betere kind-begeleiderratio, kleinere groepsgrootte, ...) opdat ze gelijke ontwikkelkansen zouden krijgen. De Toekomstwerf Kinderopvang pleit er eerder voor om kinderen met bepaalde kenmerken een iets groter gewicht te geven in de berekening van de nodige middelen¹⁰. In dit resultaat kan een bevestiging hiervan gezien worden.

¹ Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). Starting Strong VI. Supporting meaningful interactions in early childhood education and care. Paris: OECD.

² Vandenbroeck, M., Slot, P., & Hulpia, H. (2021). Quality in home-based childcare providers: Variations in process quality. *European Early Childhood Education Research Journal*, 29(2).

³ Hamre, B. K., La Paro, K. M., Pianta, R. C., & LoCasale-Crouch, J. (2014). *Classroom Assessment Scoring System. Manual. Infant*. Lewisville: Kaplan Early Learning Company.

⁴ La Paro, K. M., Hamre, B. K., & Pianta, R. C. (2012). *Classroom Assessment Scoring System. Manual. Toddler*. Lewisville: Kaplan Early Learning Company.

⁵ Slot, P., Lerkkanen, M.-K., & Leseman, P. (2016). The relations between structural quality and process quality in European early childhood education and care provisions: Secondary analyses of large scale studies in five countries. Utrecht: Utrecht University - CARE project.

⁶ Romijn, B., Slot, P., Jepma, I., Muller, P., Breedveld, M., & Leseman, P. (2024). *Kwaliteit van de Nederlands kinderopvang. Gecombineerde metingen 2017-2023*. Utrecht: Universiteit Utrecht - SARDES.

⁷ Groepssocialisatie is een nieuwe dimensie ingevoerd in de 1-meting en werd niet gescoord in de 0-meting.

⁸ Teppers, E., & Van Regenmortel, T. (2023). Internationaal vergelijkend onderzoek naar de kind-begeleider ratio in formele opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar en de bijhorende modaliteiten en randvoorwaarden. Leuven: HIVA - KU Leuven.

⁹ Peleman, B., Lazzari, A., Budginaite, I., Siarova, H., Hauari, H., Peeters, J., & Cameron, C. (2018). Continuous professional development and ECEC quality: Findings from a European systematic literature review. *European Journal of Education*, 53(1), 9-22.

¹⁰ Toekomstgroep (2024). Een Toekomstplan voor de Vlaamse Kinderopvang. Slottekst 14 maart 2024. Brussel: Opgroeien.